

Malmö högskola
Läroarutbildningen
VAL

Examensarbete
7,5 högskolepoäng

Turism som ämne?

Tourism in the curriculum?

Helena Andreasson

Läroarutbildning, VAL
2008-06-19

Examinator: Marie Leijon

Handledare: Marie Leijon

SAMMANFATTNING

Som en av Sveriges snabbast växande näringar lockar turismen många ungdomar till arbete samtidigt som efterfrågan på kunnig och servicemedveten personal ökar. För gymnasieskolan gäller därför att satsa på utbildning inom turism. Med kursplanrevideringen 2000 fick ämnet turism utrymme inom Handelsprogrammet (HP). Turism finns även på program för Hotell & Restaurang (HR), Barn & Fritid, Naturbruk samt på olika specialutformade Turistgymnasier. Kunskap om turism är gångbara i andra sammanhang eftersom ämnet är tvärvetenskapligt. Det innehåller service, media, kommunikation, språk, psykologi/beteendevetenskap, ekonomi, marknadsföring, geografi, kulturhistoria, IT samt ren yrkeskunskap.

Mitt examensarbete besvarar frågan hur turism uppfattas av de elever som studerar ämnet vid Turistgymnasiet på Tjörn. Arbetet är ”en produkt av sin tid” och färgat av den aktuella kursplanen och de förändringar som är aktuella. Nationella program har ibland svårt att genomföra alla utlovade turismkurser, då bara ett fåtal elever väljer inriktning turism på Handelsprogrammet (HP) och på Hotell och Restaurang (HR) erbjuds vanligen endast grundkursen Turism 50 p.

Regeringens utredare Anita Ferm har i sitt uppdrag *Gymnasieskolan i en ny tid – förslag och bedömningar* SOU 2008:27 föreslagit att ämnet turism och områden som hotell, konferens, event, upplevelseindustri, resebyråer, turistbyråer, resor och guidning blir ett eget nationellt program för Hotell och Turism. Detta stärker dessa ämnen som lite levit i skym undan för de dominerande delarna Restaurang på HR och Handel och Administration på HP. Samtidigt hotas Turistgymnasierna då de specialutformade programmen försvinner enligt förslaget.

Med ökad konkurrens blir tryck på turismbranschens företag att ta emot elever på kursrelaterad APU inom turism allt större. Den restaurangkunskap och erfarenhet många elever idag får där av gästbemötande och servicesituationer riskerar att utebli eftersom de kunskaperna ligger på ett annat program. Stora skolor kan samordna. Men för små skolor blir det svårare att hävda behovet av investeringar i ett restaurangkök. Troligen väljs den billigare varianten. Elevpenge skiljer idag avsevärt mellan en elev som läser Hotell på HR och som läser Turism på HP. Särskilt om APU:n skall kunna kvalitetssäkras och turismkurserna få ett så praktiskt innehåll som möjligt är det viktigt med tillräckliga ekonomiska medel.

För att besvara min huvudfråga hur turismelevser ser på sitt ämne har jag genomfört 8 intervjuer med elever vid Turistgymnasiet på Tjörn. Till bakgrund har jag använt mig av turismlitteratur, statistik, artiklar, rapporter och kursplaner. En sammanfattning av resultatet i form av en SWOT-analys finns i arbetet (se s 43-44). Kort kan sägas att många elever tycker att undervisningen är relativt praktisk samt att de själva får lära sig samarbeta och ta mycket ansvar inte minst i olika skarpa projekt. Reseledare och aktivitetsledare är yrken som många av eleverna hoppas på – därför är reseledarkunskapen jämte APU:n den mest uppskattade delen av utbildningen. Också den ekotrend och det hållbarhetstänk som i sin mest renodlade form kallas ekoturism tycker de är viktig för framtiden.

Nyckelord: turism, APU, anställningsbarhet, hållbar turismutveckling, service, infärgning

Helena Andreasson
Västra Söbacken 34
444 41 Stenungsund

Handledare: Marie Lejon

Examinator: Marie Lejon

FÖRORD

Enligt kursplanen för gymnasieläraryrket vid Lärarhögskolan i Malmö ingår ett examensarbete om 7,5 poäng. Arbetet syftar till att öka kunskaper och insikter om lärarrollen och bidra till ökad lärarkompetens genom vidgade värderingar och förhållningssätt till läraryrket. Examensarbetet ska ha ett didaktiskt perspektiv och förena metodik, pedagogik, praktik och ämnesteorier.

Då jag själv arbetar mitt elfte år som karaktärsämneslärare inom turism och hotell på UCT Turistgymnasiet, Tjörn och samtidigt läst in gymnasielärarbehörighet, väljer jag att i detta arbete undersöka ämnet turism. Turism är ingen ny företeelse, men det var med kursplansrevideringen 2000, som ämnet började tas på allvar och fick ett större utrymme inom nationella program. Efter att ha lagt ner gymnasierformen GY 07, strax efter regeringsskiftet 2006 har den nya regeringen låtit Anita Ferm arbeta fram ett förslag på en reformerad gymnasieskola. Läroplanens form, kunskapssyn och dagens lagstiftning ska ligga till grund för förslagen oavsett studieväg. Gymnasieskolan ska förbereda eleven för ett aktivt samhällsliv. Reformen blir om den går igenom verklighet för de elever som börjar gymnasiet höstterminen 2010. Huvudfrågan i mitt arbete är: Hur uppfattar en grupp elever turismämnet och de kurser den svenska gymnasieskolan idag erbjuder?

Med mitt arbete vill jag öka förståelsen för de pedagogiska för- och nackdelar det innebär att undervisa i turismämnet samt bidra till att turismen tas på allvar inom svensk gymnasieskola och att möjligheter till fortsatt kompetensutveckling skapas jämte en allvarlig satsning på att få fram både teoretisk som praktisk kompetens hos lärarna i turism. Turism är tvärvetenskap och innehåller service, media, kommunikation, psykologi/beteendevetenskap, ekonomi, marknadsföring, geografi, kulturhistoria, språk, IT samt ren yrkeskunskap. Men det handlar inte bara om fragment utan helheten. Det räcker heller inte med teori, utan ämnet har en avgörande del i förberedelse, genomförande och efterarbete d v s den praktiska delen. Därför är APU:n d v s den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen särskilt viktig här, liksom på alla yrkesprogram.

Min handledare har varit Marie Lejon. Jag vill tacka henne och alla andra som funnits där och hjälpt mig längs vägen med detta arbete.

Helena Andreasson
Stenungsund
Juni 2008

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

sida

1. INLEDNING**1.1 Bakgrund**

- 1.1.1 Världens största näring viktig även i Sverige.....6
- 1.1.2 Att utbilda för arbete inom turism.....7

1.2 Syfte och frågeställning

- 1.2.1 Syfte.....9
- 1.2.2 Problemformulering.....9
- 1.2.3 Avgränsningar.....10
- 1.2.4 Definitioner av centrala begrepp.....10

2. LITTERATURGENOMGÅNG

- 2.1 Introduktion till litteratur.....11
 - 2.1.1 Hur ser 2000-talets turism ut?.....11
 - 2.1.2 Den svenska arbetsmarknaden för turism.....12
 - 2.1.3 Gymnasieskolan i en ny tid12
 - 2.1.4 Millennieskiftets kurser inom turism14
 - 2.1.5 Turismnäringens syn på kompetens- och utbildningsbehov.....15
 - 2.1.6 APU – arbetsförlagd utbildning.....16
 - 2.1.8 Sammanfattning av litteraturen.....18

3. METOD

- 3.1 Val av metod.....20
 - 3.1.1 Beskrivning av undersökningsgrupp.....20
 - 3.1.2 Planering av intervjuerna.....21
 - 3.1.3 Genomförande.....22
 - 3.1.4 Bearbetning av intervjuerna.....22
 - 3.1.5 Etik.....22

4. RESULTAT**4.1 Intervjusvar**

- 4.1.1 Vad fick dig att välja att läsa turism på gymnasiet ?.....23
- 4.1.2 Vad var ditt mål yrkesmässigt ?.....23
- 4.1.3 Har det målet förändrats under din gymnasietid ?.....23
- 4.1.4 Vad har du för planer yrkesmässigt nu när gymnasietiden går mot sitt slut och du tar studenten om några veckor ?.....24
- 4.1.5 Med facit i hand – skulle du göra samma val idag ? Varför/varför inte ?.....24
- 4.1.6 Vad har du lärt dig – nämn fem saker du tycker varit viktiga och som gett dig något för framtiden ?.....24
- 4.1.7 Planerar du att jobba med turism i framtiden ? Med vad ? Om fem år ? Om femton år ?.....25
- 4.1.8 Skulle du vilja läsa vidare inom ämnet på KY (kvalificerad yrkesutbildning) eller högskolan ?.....25
- 4.1.9 Jämfört med andra ämnen på gymnasiet, vad är typiskt/speciellt med turismen ? Skillnader ? Likheter ?.....25

4.1.10	Hur har vi arbetat (arbetsmetoder) ?	26
4.1.11	Vad har du lärt dig på det ?.....	26
4.1.12	Vilket har gett dig mest ? Motivera.....	27
4.1.13	Ser du på respektive turismkurs, turismämnet som helhet, kombinationen av yrkesämnen eller skolan som helhet när du ser på din turismutbildning ?	27
4.1.14	Vilka turismkurser har du läst ?.....	28
4.1.15	Kan du beskriva de skilda kursernas innehåll ?.....	28
4.1.16	Vad var bra med respektive kurs ?.....	30
4.1.17	Vad var mindre bra ?.....	30
4.1.18	Är det bitar du saknar ?.....	30
4.1.19	Finns det någon del du funnit onödig/hellre varit utan ? Motivera.....	30
4.1.20	Anställningsbarhet – hur mycket är tillförda kunskaper ? Hur mycket är personliga egenskaper ? Hur mycket är träning och erfarenhet ?.....	31
4.1.21	Vad tycker du om hur god din beredskap för yrkesmässigt arbete inom turismbranschen är ?.....	31
4.1.22	Vad har du?.....	31
4.1.23	Vad saknar du ?.....	32
4.1.24	Skulle gymnasiet kunna ha gett dig det ? Motivera.....	32
4.1.25	Hur nöjd är du (skala 1 (minst) – 10 (mest) ? Motivera.....	32
4.1.26	Något mer du vill ha med/sagt som du anser viktigt kring detta ?.....	32
5.	DISKUSSION & SLUTSATS	
5.1	Metoddiskussion.....	34
5.2	Resultatdiskussion.....	35
5.2.1	Hur uppfattar eleverna turismämnet?.....	35
5.2.2	Vad uppfattar eleverna att de lär sig?.....	35
5.2.3	Hur ser eleverna infärgning av turism i övriga skolämnen?.....	36
5.2.4	Hur uppfattar eleverna APU:n?.....	37
5.2.5	Vad har eleverna för framtidsplaner yrkesmässigt?.....	39
5.2.6	Hur ser eleverna på sig själva och sin anställningsbarhet?.....	40
5.2.7	Vad har eleverna för tankar om hållbar turismutveckling?.....	40
5.3	Summering.....	42
5.4	Slutsats.....	44
6.	REFERENSER OCH KÄLLOR.....	45
7.	BILAGOR	
7.1	Elevintervjufrågor – Hur ser eleverna på turismämnet ?.....	47
7.2	Ursprungliga intervjufrågor.....	48
7.3	Turistgymnasiets internationalisering	49

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

1.1.1 Världens största näring viktig även i Sverige

Industrinationen Sverige har med företag som Electrolux, Volvo, Ericsson, ABB m fl de senaste 100 åren byggt upp Sveriges välstånd och sysselsatt hundratusentals svenskar. Men dessa företags produktion rationaliseras idag och flyttas från Sverige till länder med lägre arbetskraftskostnader. Trots framgångar inom handel med fordon, elektronik, massaindustri, läkemedel, IT/telekom samt musik och design har sedan 60-talet antalet jobb inom det privata näringslivet, framförallt produktionsorienterade industrijobb, minskat med ungefär 100 000 per decennium.

Sverige är ett litet land och vår befolkning utgör 1,4 promille av världens befolkning. Med en relativt liten hemmamarknad blir vårt behov av omvärlden mycket stort. År 2004 uppgick svensk export av varor och tjänster till ett värde av 1 176 miljarder kronor eller 46% av BNP. Svenskt Näringsliv lät 2005 TEMO undersöka utflyttningens konsekvenser och där framkommer att så många som en halv miljon jobb kan beröras av utflyttning under de närmaste fem åren. Strukturomvandlingen leder också till regionala klyftor då den slår olika hårt i olika regioner.

Det är inte så att Sverige töms på jobb, utan medan jobben har minskat inom de mer traditionella näringarna, har istället nya jobb växt fram. Sedan 1994 har antalet anställda i Sverige ökat med 11%, framför allt inom den kunskapsintensiva tjänstesektorn som ökat med nära 50%. (Svenskt Näringsliv, 2005)

Men turismens betydelse har inte riktigt hamnat på den politiska agendan över framtida näringspolitiskt intressanta branscher, trots att en kraftig tillväxt inom turistintensiva branscher som hotell och restaurang samt rekreation, kultur och sport bedöms få en relativt kraftig tillväxt i jobb. Turism kan till skillnad från många andra näringar inte utlokaliseras då turistiska varor och tjänster måste konsumeras på plats. Denna konkurrensfördel skapar förutsättning för regional tillväxt. Turismen är sysselsättningsintensiv och kräver inte mer än 1,4 mkr i omsättning för att skapa ett jobb, jämfört med fordonsindustrin där det krävs 3,3 mkr och telekom som kräver 4,4 mkr. (Turismens Utredningsinstitut, 2006)

Turismen är också viktig som inkörsport till arbetsmarknaden – inte minst för ungdomar, lågutbildade och invandrare. Prognoser visar på fortsatt tillväxt inom svensk turism. Tillväxt som genererar fler jobb inom näringen. Jobb som skapas i Sverige där turismen konsumeras – och inte utomlands.

Turism kan definieras som människors aktivitet när de för en kortare tid reser till och vistas på platser utanför sin vanliga omgivning för fritid, affärer eller andra syften. Turismen utvecklas snabbt, bland annat p g a näringslivets globalisering och kommunikationsteknologins utveckling. År 2015 förväntas antalet anställda inom turism att uppgå till drygt en kvarts miljard människor. Det motsvarar 9% av världens totala sysselsättning. (World Travel & Tourism Council, 2005)

Turistnäringen är en av Sveriges snabbast växande näringar. Men turismen är en komplex näring med många skilda aktörer inom sälja, resa, bo, äta och göra. Detta gör det många gånger svårt för den som inte är insatt att få en samlad bild av turismen. Man hör ofta att

turismen har svårigheter att uppträda som en enad bransch med gemensamma mål och aktiviteter samt brister angående forskning, svagt massmediaintresse och dålig politisk uppmärksamhet.

Aktuella uppgifter om turismen visar att omsättningen 2004 uppgick till 172 miljarder kronor och en andel av BNP på 2,5%. I Sverige fanns totalt cirka 138 000 heltidsarbeten inom näringen 2005. (Turistdelegationen, 2005) Skulle även turismens ekonomiska nytta i form av inköp av varor och tjänster från underleverantörer räknas med i form av investeringar, offentlig konsumtion och indirekta effekter så skulle beräkningen för samma år en omsättning på 343 miljarder, 323 000 årsverken och motsvarande 8,1% av BNP. Motsvarande siffra för hela världen är 10,6%. (World Travel & Tourism, 2005)

Turism kan i ett ekonomiskt perspektiv ses som geografiskt förflyttad konsumtion som leder till en rad positiva effekter för samhället t ex ökade skatteintäkter och sysselsättning. För dagens moderna svenska samhälle är turismen viktig för skapande av tillväxt, utveckling och välfärd då den ökar attraktiviteten avseende etableringar, ökar livskvaliteten och bidrar till förbättrad infrastruktur.

Svenskarna själva svarar för ca 75% av turismen i landet, men internationell trafik till Sverige utgör en väsentlig del – och som har stora utvecklingsmöjligheter i framtiden. Den inkommande turismen skapar större inkomster än traditionella inkomstkällor som massaexporten eller fordonsindustrin. Fem utländska hotellgäster under en vecka ger intäkter motsvarande exportvärdet hos en Volvo. Inkommande turism (utländska turister som besöker Sverige) konsumerar generellt mer av varor och tjänster med högt arbetsinnehåll som övernattningar och restaurangbesök. De tillför staten som enda exportnäring i Sverige ca 7 miljarder kronor i momsintäkter från utländsk konsumtion. Nutek/SCB tar årligen fram dessa data. Ändå spenderar svenska turister i utlandet ännu mera pengar och Sverige har liksom de flesta länder i Nordeuropa ett underskott i sin resevalutabalans. (Turismens Utredningsinstitut, 2006)

Allra snabbast utvecklas turismen i Ost- och Sydasiens regioner på grund av snabb ekonomisk tillväxt, ökad handel, avreglering av flyget, nya flygplatser och infrastruktur samt ökade inkomster och intresse för resor.

1.1.2 Att utbilda för arbete inom turism

Det ökade intresset för turism och dess snabba utveckling skapar nya arbetstillfällen som kräver nya kunskaper och ny utbildning. Samtidigt blir dagens skola till följd av kommunaliseringen och decentraliseringen i början av 90-talet allt mer nisch tänkande och det ligger i tiden att profilera och marknadsföra sin skola allt mer. Säljande argument används för att öka elevantalet och höja statusen för utbildningen.

Världen har med förbättrade transportmedel, TV, IT och internet krympt och idag har 6 - 7 av 10 ungdomar rest utanför Nordens gränser (Statistiska Centralbyrån, 2000). Allt fler ungdomar vill idag ha fritid på arbetet i självständiga, kreativa och rörliga yrken. För många lockar därför turismen och drömmar om arbete i uniform, som reseledare eller flygvärdinna, ligger i tiden. I andra sammanhang talas det om elevernas bristande förkunskaper och behovet av ämnesstyrd teori och praktik.

När jag som svar på frågan om vad jag arbetar med svarar turism lärare, istället för gymnasielärare, får jag fortfarande 2008 ofta en helt annan reaktion. – Vadå, det är väl inget

ämne ? Andra är positiva och nyfikna och vill veta mer om ämnets innehåll. Andra egna erfarenheter från skolans värld och då inte minst lärarhögskolan (främst i Mölndal, men även lite i Malmö) när jag i slutet av 90-talet ville bli turismlärare och det jag mötte var en stor osäkerhet kring min yrkeserfarenhet och utbildning som ju inte främst var högskola utan ”likvärdigt” – visst fanns turismhögskolor i Kalmar och Borlänge, men för att ha arbetat med turism som jag gjort i säsongsanställningar i både små familjeföretag och multinationella rederier och charterföretag både i Sverige och runt om i världen fanns ingen beredskap – reseledare det är väl inget riktigt arbete. – Va’ gör du på riktigt ?, som fru Stork undrar i Lasse Åbergs film Sällskapsresan.

Detta sammantaget gör att jag vill försöka påverka berörda avnämare. Då tänker jag på nuvarande och framtida elever och deras föräldrar, samhället i stort, politiker och andra beslutsfattare, ansvariga på skolverket, företrädare för alla de skolor som har utbildning inom turism, lärarhögskolorna och branschens företrädare. Det känns viktigt att få upp ögonen för både turismen och dess betydelse samt vad jag behövt av att på allvar ta tag i lärarkompetens och ämneskunskaper inom turism. Detta diskuteras engagerat när andra lärare inom ämnet träffas. De flesta av oss är ensamma i sitt ämne på respektive skola och vi har sedan 1997 haft årliga nätverksträffar främst för hotellärare från Hotell & Restaurangprogrammet (HR) där kursen Turism 50p är obligatorisk – någon gång även för turismlärare från Handelsprogrammet (HP). Även FLE – föreningen för lärare i ekonomiska ämnen och FRT – föreningen för Rese- och turismutbildare ordnar träffar med kompetensutveckling och diskussion, men de är ”spretigare” sammanslutningar med lärare från gymnasium, komvux, KY och högskola med inbördes konkurrens om eleverna och ”vi kan bäst mentalitet”. Förhoppningsvis kan det nyligen föreslagna nya programmet Turism och Hotell ta oss i önskvärd riktning, om det blir verklighet 2010. Mer om det längre fram.

1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

1.2.1 Syfte

Mitt syfte är att skaffa mig inblick i hur mina elever uppfattar turismämnet och vad de uppfattar att de lär sig. Med mitt arbete vill jag öka förståelsen för de pedagogiska för- och nackdelar det innebär att undervisa i turismämnet. Turism är tvärvetenskap och innehåller service, språk, media, kommunikation, marknadsföring, psykologi/beteendevetenskap, ekonomi, geografi, kulturhistoria, IT samt ren yrkeskunskap. Men det handlar inte bara om fragment utan helheten. Jag vill samtidigt belysa turismens betydelse och med det på något sätt bidra till att satsningar görs för kvalitet inom utbildning för turism på nationell, regional och lokal nivå.

1.2.2 Problemformulering

I och med kursplansrevideringen juli 2000 fick turismämnet ett avsevärt större utrymme med 700 poäng mot tidigare (mellan åren 1994-2000) 100 poängskursen Turism- och Reseservice. Det gällde främst då de nationella programmen och särskilt Handelsprogrammet (HP) inriktning mot Turism samt Hotell- och Restaurangprogrammet (HR) inriktning Hotell som ger baskurserna samt möjlighet till individuellt val av flertalet turismkurser. Även på Barn och Fritidsprogrammet (BF), Samhällsprogrammet (SP) samt Naturbruksprogrammet (NB) har turismkurser funnits med i kursutbudet på många håll . När den nya regeringen tillträdde lade de ner GY 07 och gav Anita Ferm uppdraget utreda *Gymnasieskolan i en ny tid – förslag och bedömningar* (SOU 2008:27) som lades fram i vår.

För att besvara mina huvudfråga **Hur uppfattar eleverna ämnet turism** och få en djupare förståelse av turismämnet på gymnasieskolan ur ett elevperspektiv ställs följande frågor:

Hur uppfattar eleverna turismämnet?

Vad uppfattar eleverna att de lär sig?

Hur ser eleverna på infärgning av turism i övriga skolämnen?

Hur uppfattar eleverna APU:n?

Vad har eleverna för framtidsplaner yrkesmässigt?

Hur ser eleverna på sig själva och sin anställningsbarhet?

Vad har eleverna för tankar om hållbar turismutveckling?

1.2.3 Avgränsningar

Det finns många andra typer av utbildningar inom turism än gymnasieskolan. Jag har dock i detta arbete valt att inte ta upp vare sig kortare eller längre kurser om turism inom komvux, KY - d v s kvalificerade yrkesutbildningar, högskola eller företagets interna turismutbildningar.

Vid ett tidigare skede i arbetet var det min mening att även ta med turismlärares bild av sitt ämne (vilka kurser de undervisar, vad de prioriterar utifrån innehåll/arbetsmetoder, deras bakgrund/ erfarenhet/utbildning inom turism, syn på anställningsbarhet, vad eleverna har/får/saknar, om de har behöriga turismlärare, om utlovade kurser blir av, elevsyn, material/kurslitteratur/läroböcker, APU:n). Jag har även under arbetet varit inne på hur branschen uppfattar skolan och eleverna. Detta skulle dock göra mitt examensarbete alltför omfattande och har därför uteslutits ur arbetet.

1.2.4 Definitioner av centrala begrepp

- APU - arbetsplatsförlagd utbildning, minst 15 veckor då eleverna på yrkesförberedande program genomför delar av karaktärsämneskurserna ute i arbetslivet.
- AEHT - sammanslutning av europeiska turism och hotellskolor med årlig konferens som samlar ca 650 deltagande lärare och elever från skolor runt om i 25 europeiska länder (se www.aeht.com)
- Comenius - EU-finansierat samarbetsprojekt om ekoturism och hälsa som Turistgymnasiet som en del av sin internationalisering driver i samarbete med tre andra skolor i England, Tyskland och Polen (se bilaga 3)
- Turism - (enligt Turistdelegationens begreppsnyckel) omfattar människors aktiviteter (inom sälja, resa, bo, äta, göra) när de reser till och vistas på platser utanför sin vanliga omgivning för kortare tid än ett år för fritid, affärer eller andra syften (ex kultur, studier, hälsa, shopping, idrott, religiösa resor samt resor till släkt och vänner). Enligt WTO (World Tourism Organisation - FN-organ) krävs att turist "reser mer än tio mil hemifrån och stannar borta över en natt".

2. LITTERATURGENOMGÅNG

2.1 Introduktion till litteraturen

Genom valet av litteratur vill jag ge en bild av nuläget. Hur ser 2000-talets turism ut och vad är aktuellt på det området? Hur ser arbetsmarknaden för turism ut i Sverige och vad är aktuellt på det området? Hur ser gymnasieskolans turismutbud ut och vad är aktuellt på det området? Hur ser turismnäringen på kompetens- och utbildningsbehov? Hur ser forskning om lärande på arbetsplats ut och hur ser verklighetens APU ut? Detta behövde jag veta mer om för att stödja mina resultat på den verklighet som väntar de elever jag intervjuat.

2.1.1 Hur ser 2000-talets turism ut?

Tengling (2000) menar att de faktorer som påverkar turismen i ett land är såväl sociala, tekniska, ekonomiska, politiska, kulturella som folks miljömedvetande.

Som sociala faktorer nämner hon de allt fler friska och vitala pensionärer som efterfrågar bekväma resor, gärna med friskvård och rehabilitering, i länder med varmt klimat året om. Allt fler familjer med en förälder vill kunna resa. Idag skaffar också många unga par barn senare och reser på ett annat sätt än tidigare generation gjort.

Tekniska faktorer som påverkar turismen är både allt mer utvecklade transportmedel inom t ex flyg och tåg jämte betydelsen av internet med ökad flexibilitet, möjlighet till sena bokningar samt information och bilder påverkar.

Vår ekonomi har också en avgörande betydelse för vart vi reser. Gästens prismedvetande och krav på "valuta för pengarna" kräver kvalitets- och servicemedveten personal samt ständig utveckling. Världens ekonomiska center förskjuts då inom ca 30 år Kina spås ha passerat USA ekonomiskt, följda av Japan, Indien, Indonesien och Tyskland. Andra ekonomiska faktorer är ett minskat finansiellt stöd från myndigheter, fler och fler kostnadsmedvetna affärsresenärer samt krav på effektivare marknadsföring och reseförsäljning.

Områden med politisk instabilitet eller terrorhot ex delar av Afrika och Asien undviks då de ses som osäkra för turister.

Som kulturella faktorer nämns att allt fler arbetar med projekt och/eller hemifrån samt att allt fler kvinnor arbetar medför att efterfrågan på korta semestrar ofta till kultur och storstäder ökar. Individuella paketarrangemang, specialarrangemang samt vår kändiskult och TV:s genomslagskraft gör att morbid- och mytturism ökar (ex platser som ground zero eller där tsunamin drabbade, platser kring prinsessan Dianas liv, resor i Jan Guillous riddare Arns fotspår, Saltön osv).

Vårt allt större intresse för hållbar utveckling gör att miljömedvetande idag är ett konkurrensmedel för många turismaktörer. Då blir miljöcertifiering och olika former av ekoturism allt viktigare. Intresset för landsbygd, frisk luft, vatten och natur ökar hos dem som reser.(Tengling, 2000)

2.1.2 Den svenska arbetsmarknaden för turism

Enligt Turismens Utredningsinstitut rapport *Turism – en näring som skapar jobb* (2006) var i november 2005 74% av den svenska befolkningen sysselsatta. Arbetslösheten uppgick till 5%, 4,8% bland män och 5,2% bland kvinnor. Ungdomsarbetslösheten är hög i Sverige – 10,4% för ungdomar mellan 16-24 år. För gruppen 16-19 var arbetslösheten 14,1% och 9% för gruppen 20-24-åringar. Arbetslöshetssiffrorna bland personer födda i Sverige var 4,3% mot 9,5% bland personer födda utomlands. (SCB/AKU, 2005).

Sysselsättningen inom den privata tjänstesektorn bedöms fortsätta öka med 160 000 personer mellan 2003 – 2020 (SCB Trender och prognoser 2005). Snabbast växer ekonomisk, juridisk och teknisk uppdragsverksamhet. Men även turistintensiva branscher som hotell- och restaurang samt rekreation, kultur och sport bedöms få kraftig sysselsättningstillväxt. Medan andra branscher fluktuerat kraftigt under perioden 1997 – 2004 har turismen haft en jämn och hög omsättningstillväxt. Konjunkturedgången 2000 - 2001 påverkade turismen lindrigare än delar av näringslivet och är mindre konjunkturkänslig, eller påverkas inte av samma faktorer. Från att ha varit lyx ingår turistisk konsumtion som mer basbehov och något man unnar sig även vid snävare ekonomiska ramar. Man konsumerar sådant man vill snarare än sådant man behöver. Resor är en typisk sådan produkt. Upplevelser och immateriella värden ökar.

Trots den turbulens och globala tillbakagång i resandet som följde efter terrorattacken den 11 september och den kris som drabbat flygbranschen har antalet sysselsatta inom turismen inte minskat. Fler turistade hemma och utländska besökare uppfattade Sverige som säkrare mark. Trots tsunamin, terror, SARS och Irakkriget kvarstår World Tourism Organisation (WTO) vid sin långtidsprognos för år 2020. Bedömningen görs att underliggande strukturer, drivkrafter och trender inte förändrats i grunden. Resetrenden just nu är att resandet till USA och dess närområde ”boomar” då man tack vare dollarns låga pris får ovanligt mycket för pengarna där. Samtidigt ger fortsatt stark tillväxt i Asien och Östeuropa bättre livsvillkor och då de nått en viss standard och vill resa mer ökar efterfrågan på resor, upplevelser och andra turistsiska produkter. Katalysator för att skapa tillväxt i utvecklingsländer och som en av industriländernas tjänstesektorer med ljusast framtid när det gäller att skapa nya jobb. Inte bara forskare, författare och analytiker utan även allmänheten spår ökad sysselsättning inom privata tjänstesektorn – inom turism, IT, telekom samt privat vård och omsorg visar SHR:s Temo-undersökning *Framtidens jobb*.

De turistintensiva branscherna sysselsätter störst andel ungdomar, 19% är 16-25 år gamla. Inträdet för de flesta brukar ske i åldern 16-20 år. Det är inom turismen många får sin första arbetslivserfarenhet. Här har också fler grund- eller gymnasieutbildning som högsta avslutade utbildning, vilket delvis förklaras med att många är unga och inte hunnit avsluta eller påbörja högre utbildningar. (Turismens utredningsinstitut, 2006)

2.1.3 Gymnasieskolan i en ny tid

På regeringens uppdrag har Anita Ferm lett den senaste gymnasieutredningen *Gymnasieskolan i en ny tid – förslag och bedömningar* (SOU 2008:27) som lades fram i vår. Där föreslås som en del av den nya strukturen att ett av de 14 yrkesprogrammen föreslås bli programmet för Hotell och Turism. Programmet som ska leda till yrkesexamen och ges i förslaget tre nationella inriktningar inom programmet:

- Hotell
- Resor och turism samt
- Konferens, event och värdskap.

Till det nya programmet har förts utbildning motsvarande inriktningen Hotell inom det nuvarande Hotell- och restaurangprogrammet samt inriktningen Turism och resor inom det nuvarande Handelsprogrammet. Det är ett program för arbete inom den växande turist- och besöksnäringen.

Turism definieras som människors aktivitet när de för en kortare tid reser till och vistas på platser utanför sin vanliga omgivning för fritid, affärer eller andra syften. Utifrån det omfattar turistnäringen delar av varuhandeln, restaurang- och transportnäringarna samt hela hotellnäringen. Det innebär att avgränsningar måste göras. De delar av turistnäringen som hör till varuhandeln, restaurangnäringen och transportnäringen exkluderas i resonemangen om detta program. Då återstår områden som hotell, konferens, event, upplevelseindustri, resebyråer, turistbyråer, resor och guidning. I denna snävare bemärkelse är minst 30 000 personer i dag sysselsatta inom dessa områden. Sannolikt är gruppen större eftersom arbete inom turistnäringen döljs och redovisas under andra rubriker i statistiken. I nuvarande programstruktur ligger utbildning med turismanknytning inom flera olika program. Inom eftergymnasial yrkesutbildning, kvalificerad yrkesutbildning (KY), finns drygt ett fyrtiotal mycket diversifierade utbildningar inom turismområdet.

För att få svensk turism större, konkurrenskraftigare, lönsammare och för att skapa ett gemensamt forum för politiker och näringen, inrättades det s k *Framtidsprogrammet för rese- och turismindustrin* som togs fram i samarbete mellan näringsdepartementet och rese- och turismindustrin 2001. De beskrev utbudet av utbildningar inom området som splittrat och utan gemensam styrning och att utbildningarna ofta inte svarar mot företagets behov. Fern menar att idag är turismutbildning inom gymnasieskolan splittrad på för många program. Det är till men för både utbildningsområdets attraktivitet och möjligheterna att skapa utbildningar inom turismsektorn av en sådan kvalitet att de ger en tillräcklig grund för **anställningsbarhet**. Turismnäringen har genomgått en stark expansion och har fått en sådan ökande betydelse att den gymnasiala turismutbildningen måste organiseras på ett sätt som motsvarar denna utveckling.

Det nuvarande Hotell- och restaurangprogrammet syftar bland annat till att ge grundläggande kunskaper för arbete inom hotellverksamhet. Inriktningen Hotell har endast drygt 12 procent av eleverna. Det nuvarande Handels- och administrationsprogrammets inriktning mot Turism och resor syftar bl.a. till att ge grundläggande kunskaper för arbete inom varuhandel och tjänsteproduktion. Inriktningen har knappt 17 procent av eleverna. Skolverkets utvärdering av Hotell- och restaurangprogrammet visade att eleverna inom inriktningen Hotell sällan delade restaurangelevernas matintresse och att de gemensamma kurserna var föga anpassade till hotellinriktningen. Hotelldelen förde en ganska undanskymd roll inom programmet. Enligt en nyligen genomförd branschekät anser branschen att matlagningen inom hotellinriktningen har för stor vikt i relation till dess betydelse för yrkesverksamma inom hotellområdet och man rekommenderar därför neddragningar på denna del för hotelleleverna.

Kursen Turism är gemensam kurs dels för de nämnda programmen men också för det nuvarande Barn- och fritidsprogrammet. Även inom det nuvarande Naturbruksprogrammet finns de valbara kurserna Turism och Naturturism som används i samband med profileringar mot naturturism inom det programmet.

Ferms förslag till det nya Programmet för Hotell och Turism är att det ska vara ett yrkesprogram som tydliggör och ger en fördjupad och kvalificerad utbildning inom turistnäringen. Genom att Programmet för Hotell och Turism blir ett eget program markeras den växande betydelsen av turistnäringen och samtidigt lyfts viktiga yrkesområden i näringen upp och tydliggörs, vilket enligt Firms bedömning kommer att öka attraktiviteten och intresset för dessa. Områden som reception, värdskap, event och konferens samt områden som turistinformation, researrangemang, reseledning och guidning, har mer gemensamt än hotell och restaurang å ena sidan och turism, resor och handel å andra sidan.

De tre olika programmen för Hotell och Turism, för Restaurang och Livsmedel samt Handel och Administrativ service skapar ett mer enhetligt programinnehåll vilket möjliggör en högre grad av programfördjupning än vad som nu är möjlig.

Programmet för Hotell och Turism ska ha tydliga inriktningar. Firm föreslår att Programmet för Hotell och Turism ska ha tre inriktningar. Inriktningen Hotell, inriktningen Turism och resor samt inriktningen Konferens, event och värdskap. Den sista inriktningen är ny och har föreslagits av branschen. Den tydliggör en växande sektor inom turistnäringen. En snabb branschutveckling har medfört nya koncept med behov av nya konstellationer av yrkeskunskaper som ännu inte finns kodifierade som olika tydliga yrken och yrkeskrav. Det blir en särskilt viktig uppgift för Skolverket och berörda branscher bl.a. när det gäller att fastställa inriktningens innehåll och vart den ska leda.

Firm har föreslagit en större poängomfattning, än det minimum som anges för de flesta övriga yrkesprogram, av de programgemensamma karaktärsämnena för detta program. Särskilt framhålls vikten av språkkunskaper inom turismområdet. Den föreslagna poängomfattningen för de programgemensamma karaktärsämnena är dock preliminär och dess definitiva omfattning och innehåll måste bestämmas av Skolverket i arbetet med det nya programmet.

Hotell och restaurangbranschen har föreslagit ett program för restaurang, hotell och turism med tre nationella inriktningar: Restaurang, Hotell och Turism. Firm ser fördelar med ett samlat program för hotell och turism och funnit att dessa överväger i förhållande till de nackdelar som finns genom den konstruktion med de splittrade utbildningar som Hotell- och restaurangprogrammet, Livsmedelsprogrammet och Handels- och administrationsprogrammet i dag utgör. Att delar av besöksnäringen nu enligt förslaget kommer att ligga i två nationella program, vart och ett med en tydlig profil inriktad mot var sin del av besöksnäringen, anser Firm kommer att stärka besöksnäringen som helhet. Bland annat genom en ökad attraktionskraft hos utbildningarna och genom att ökade möjligheter till yrkesfördjupning inom de olika programmen uppstår. Det finns inte heller något som hindrar att en programsamverkan kan utvecklas, exempelvis genom att utbildningarna finns på samma skola.

2.1.4 Millennieskiftets kurser inom turism

Enligt en undersökning har tills nu Hotell- och Restaurangprogrammet (HR) varit den vanligaste utbildningen i turism. Programmet fanns på ca 120 gymnasier, varav gren hotell i drygt 40 kommuner (i åk 2 och 3 ca 1 000 elever). Det fanns också 27 turismgymnasier d v s specialutformade gymnasier mot turism. Dessa hade olika inriktning - 12 skolor inriktade sig på hotell, 2 mot resebyråer och övriga var mer allmänna. 11 utav utbildningarna tog emot elever från hela landet (riksrekrytering). (Andersson, 1997)

Den ursprungliga TURE 200 omfattade 100 timmar och var obligatorisk på Hotell & Restaurangprogrammets gren Hotell samt valbar på övriga program. Många gymnasier hade denna kurs på programmet Handel och Administration (HP), men den lästes även av många elever på Samhäll (SP), Barn och Fritid (BF) samt (NB) Naturbruk. Minst 3 350 gymnasieelever läste turism i någon form. Av dem läste 750 på turismgymnasier och minst 2 600 inom vanliga gymnasiet. (Andersson, 1997)

Upp till 80 - 90% av eleverna var tjejer, bortsett från Hotell & Restaurangprogrammets gren restaurang, där fördelningen mellan könen är mer jämn. Men generellt läser där flest killar varmkök för att bli kockar, medan många tjejer istället väljer kallkök för att bli kallskänkor. (Andersson, 1997)

Med Skolverkets revidering av kursplanerna i juli 2000, gavs turismen mycket mer utrymme i kursplanen än tidigare. Den tidigare kursen TURE - Turism- och reseservice (se bilaga) och dess 100 poäng byttes från sommaren 2000 mot 7 nationella kurser.

- Turism (50p)
- Turism och resor(50p)
- Turism- kultur, natur, miljö (100p)

- Marknad för turism (100p)
- Arbetsmarknad för turism (200p)

- Affärsresor (100p)
- Fritidsturism (100p)

Sammanlagt är det 700 poäng. Dessa kurser var främst tänkta inom Handelsprogrammet som jämte sin klassiska handelsinriktning fick en ny inriktning mot turism. Flera av kurserna blev också valbara inom alla gymnasieprogram, särskilt då på HR:s gren Hotell där kurserna Turism, Turism och resor samt Affärsresor, blev obligatoriska inom inriktningen. Med tanke på att revideringen blev klar ganska sent under våren 2000 var de elever som då sökte till gymnasieskolan inte på det klara med denna förändring, utan "köpt grisen i säcken". Många gymnasieskolor med Handelsprogrammet stod inför uppgiften att avveckla lärare och resurser inom administration och nu istället erbjuda 700 timmar inom turism. Det motsvarade ungefär en fjärdedel av elevernas gymnasiepoäng.

2.1.5 Turismnäringens syn på kompetens- och utbildningsbehov

I en omfattande intervjuundersökning med turistnäringens personalchefer och företagsledare, branschorganisationer och statlig verksamhet, framhålls att turismutbildning är ett vitt begrepp och att olika delar av näringen har skilda behov. Kunskaps- och kompetensområdena är **kommunikation, servicekänsla, säljteknik** och **marknadsföring** d v s kunskaper om hur man tillgodoser kundens behov och social kompetens jämte specifik branschkunskap.

Åsikten att turismutbildningarnas inriktning inte stämmer överens med den egna verksamheten är vanlig, samtidigt som branschföreträdarna menade sig ha dålig kännedom om utbudet av turismutbildningar. Detta trots samarbete med anordnare av utbildning och att många varit med och påverkat innehållet då de varit med i branschråd eller som gästföreläsare.

En vanlig åsikt var att turismutbildningarna utbildar "alla och ingen" d v s ofta haft en generell turismansats medan företagen efterfrågat en kombination av specifik branschkunskap och

allmän kompetens. Många uttryckte oro för kvalitetsnivån och ansåg inte utbildningarna som samordnade. Flera påtalade även missnöje med läromedel och erfarenhetsbakgrund hos lärarna. På det stora hela efterlyste de intervjuade kvalitetssäkring av turismutbildningarna.

När de rekryterar till det egna företaget var turismutbildning inte ointressant, men värderas i allmänhet lägre än t ex social kompetens och allmän utbildningsnivå. 54% av arbetsplatserna inom restaurang och 39% av inkvarteringsföretagen har någon anställd som gått Hotell och Restaurangprogrammet. På resebyråerna har var tredje på arbetsplatserna utbildats inom Travel Academy, TRAC. Högskoleutbildning finns mer hos myndigheter/turistbyråer (43%) och researrangör/byrå (29%). Ingen av de intervjuade sa sig kunna se någon skillnad i personalomsättning mellan personer med turismutbildning och personer som saknade sådan utbildning.

Det fanns intresse för möjligheter att kombinera studier och arbete. Arbetsplatsförlagd utbildning (APU) förespråkades i olika tappning. 60% av de intervjuade erbjöd praktikplatser och 80% var villiga att göra det fortsättningsvis. Den vanligaste orsaken att ej erbjuda praktikplats ansågs vara brist på lämpliga arbetsuppgifter och tidsbrist. Längre praktikperioder var ett förslag för att öka intresset för att erbjuda platser. Flertalet hade en positiv syn på traineeutbildning. Det fanns också ett intresse för säsonganpassad utbildning och dessutom uttalades ett behov av projektledarutbildning. (SKOP/Turistdelegationen/RTS,1997)

2.1.6 APU – arbetsförlagd utbildning

Arbetsplatsförlagd utbildning (APU) ska enligt gymnasieförordningen finnas på alla nationella program med yrkesämnen och omfatta minst 15 veckor. En vecka på APU motsvarar 24 timmars skolundervisning. För APU:ns platsanskaffning och kvalitet ansvarar styrelsen för utbildningen och rektor beslutar om vilka kurser eller delar av kurser som ska arbetsplatsförläggas. Utbildningen får skolförläggas om APU-platser i tillräcklig omfattning inte kan anskaffas, men skolan ska vidta åtgärder för att utbildningen snarast möjligt åter arbetsplatsförläggas.

Skolverkets utvärdering av den arbetsplatsförlagda utbildningen visade att inte något av de 13 programmen med obligatorisk APU nådde upp till 15 veckor för varje elev. Enligt utvärderingen fick 40 procent av samtliga elever inte den föreskrivna APU:n om 15 veckor. Variationerna mellan programmen var stora. Enligt utvärderingen var den viktigaste faktorn för att kunna genomföra APU:n att det fanns ekonomiska resurser för att yrkeslärarna skulle kunna skaffa APU-platser, planera och göra arbetsplatsbesök samt resurser för handledarutbildning. Normalt utgår ingen ersättning till företagen. Inom offentlig sektor förekom inga eller små ersättningskrav, medan mindre arbetsplatser ställde högre krav på ersättning.

Att mindre än hälften av utbildningarna genomförde handledarutbildning fick till konsekvens att hälften av handledarna hade dålig eller ingen kännedom om innehållet i kursplanerna. Merparten av APU:n styrdes bara indirekt av programmets kursplaner. Diskussioner mellan yrkeslärare och handledare om vilka kurser eller delar av kurser som kunde läggas ut förekom inte. Skolan fick acceptera att eleverna gick in i det arbete som normalt förekom på arbetsplatsen och att man efteråt, så gott det gick, fick stämma av APU:ns innehåll mot kursplanerna. Gällande uppföljning och utvärdering bedömde majoriteten av de programansvariga att den fungerade väl medan majoriteten av handledarna bedömde att den inte alls förekom eller att den var mycket summarisk.

Trots dessa stora brister bedömde Skolverkat att samverkan skola – arbetsliv jämfört med tidigare utvärderingar hade utvecklats i positiv riktning. Både yrkeslärarna och eleverna var positiva och tillmätte APU:n stor betydelse för att uppnå målen. Kvaliteten på APU varierar starkt och att ett genomgående bekymmer är svårigheterna att kursutforma APU.

Försöksverksamhet kallad lärande i arbetslivet (LIA) startade år 2000 och innebar ett nytt sätt att se på arbetsplatsförlagt lärande. Arbetsplatsförlagd utbildning (APU) betonar att det är fråga om hela eller delar av nationella eller lokala kurser som förläggs till arbetslivet. Med LIA infördes en kursplan med en särskild målbeskrivning om 700 poäng som ersatte hittillsvarande kurser. Enligt denna målbeskrivning skulle ”eleven kunna utföra förekommande arbetsuppgifter inom ett yrkesområde” och arbetsplatsförlägningen skulle bidra till kompetenser som kreativitet och problemlösningsförmåga. LIA var ett erkännande av att lärandet måste ses ur ett bredare perspektiv än det som kännetecknar APU-modellens kursplanestyrd nyinläring. Det bekräftade även utvärderingar om APU som visade att den inte fungerade som det var tänkt. Tankegångarna i samband med LIA stod mer i överensstämmelse med forskningen om arbetsplatsförlagt lärande. En ytterligare bekräftelse på detta nya synsätt var att begreppet arbetsplatsförlagt lärande (APL) föreslogs i propositionen Kunskap och kvalitet gav uttryck för en bredare syn på arbetsplatsförlagt lärande och dess betydelse för yrkesutbildningen än vad APU hade gjort.

Branscherna och deras organisationer på central, regional och lokal nivå är i olika grad engagerade i den gymnasiala yrkesutbildningen. Faktorer som påverkar detta engagemang är historiska traditioner, om branschen är gammal och väletablerad eller om den är relativt eller helt ny och under formering, om en viss stabilitet finns i branschens yrkesstruktur eller om stora förändringar sker, om branschen är välorganiserad eller inte, om det föreligger ett arbetskraftsbehov med utbildning på gymnasial nivå. Över lag har branschernas engagemang för och intresse av gymnasial yrkesutbildning påtagligt ökat med akut arbetskraftsbrist inom många områden, kommande minskade ungdomskullar och en ökande medvetenhet om kommande stora pensionsavgångar.

Handels- och administrationsprogrammet ges av Ferm som ett exempel på ett yrkesförberedande program med otydliga kvalifikationskrav från berörda branscher, främst gäller det områdena turism och administration. Området turism är en relativt ung, växande bransch och området administration är mycket svåröverskådligt eftersom det inte finns någon entydig, välorganiserad sådan bransch. Här tycks också en osäkerhet råda om vilka kvalifikationskraven egentligen är och hur den gymnasiala nivån skulle kunna motsvara dessa. Handeln har i stor utsträckning rekryterat personal från andra gymnasieprogram såsom Samhällsvetenskapsprogrammet, varför intresset och engagemanget inte varit så starkt för Handels- och administrationsprogrammet. (Ferm, 2008)

2.8 Sammanfattning av litteraturen

Sveriges välstånd har byggts på industriproduktion och politiska systemen därefter. Lönsamhet, konkurrenskraft och svenska marknadsandelar krävs anpassning av arbetsvillkor till en modern tjänstesektor samt förändrad beskattning, resurser och organisation.

Turismbranschen är ung och växande, men också både spretig och mångfacetterad, med ett stort spektrum av verksamheter och företag - allt från enmansföretag och idealister till multinationella företag med tusentals anställda på platser runt om i världen. Vissa arbetar heltid året om med turism, andra har säsonganställningar och till och med flyttar runt efter säsongernas svängningar.

Intresset för turism och dess utveckling skapar arbetstillfällen inom områden som hotell, konferens, event, upplevelseindustri, resebyråer, turistbyråer, resor och guidning. Ny kompetens krävs inom IT, kommunikation, service, försäljning och marknadsföring d v s kunskaper om hur man tillgodoser kundens behov och social kompetens jämte specifik branschkunskap och miljömedvetenhet.

Minst 3 350 gymnasieelever läser turism inom gymnasieskolan. År 2000 förändrades kursplanen då kursen TURE - Turism- och reseservice 100 poäng byttes mot 7 nationella turismkurser. Turism fick då större utrymme främst på Handelsprogrammet, där man numera kan läsa inriktning turism på 700 poäng - ca en fjärdedel av den totala gymnasiepoängen. Turism läses även inom Hotell och Restaurang, Barn och Fritid, Naturbruk, Samhäll. Behöriga turismslärare behövs som jämte sin akademiska utbildning har egen erfarenhet från yrken inom turismbranschen och själva jobbat med gästmöten och service inom turismbranschen.

Som ett gemensamt forum för politiker och näringen inrättades 2001 *Framtidsprogrammet för rese- och turismindustrin*. Där var turismutbildning ett prioriterat område. Idag syns ansvar och intresse som verkar ha växt fram och ersatt den okunskap för innehåll och förutsättningar samt oro för kvalitet som branschens företrädare tidigare uttryckt. Turismutbildning är ett vitt begrepp. Olika delar av näringen har skilda behov. Kompetensområden som **kommunikation**, **servicekänsla**, **säljteknik** och **marknadsföring** d v s kunskaper om hur man tillgodoser kundens behov och social kompetens jämte specifik branschkunskap anges viktiga. Branschen efterlyste utbildningar inom turismsektorn av en sådan kvalitet att de ger anställningsbarhet.

Ungdomsarbetslösheten är hög i Sverige med 10,4% för ungdomar mellan 16-24 år och särskilt hög bland utlandsfödda. Turistintensiva branscher sysselsätter störst andel ungdomar (19% är 16-25 år gamla). Inom turism får många sin första arbetslivserfarenhet. Unga som ännu inte avslutat eller påbörjat högre utbildningar. Turistintensiva branscher som hotell- och restaurang samt rekreation, kultur och sport bedöms få kraftig sysselsättningstillväxt. De erbjuder allt fler arbetstillfällen trots oro efter terrorattacker, påföljande krig, sjukdomar som fågelinfluensa och galna-ko-sjukan och naturkatastrofer som tsunami som under de senare åren hotat människors säkerhet och lust att resa. Trots det har turistisk konsumtion utvecklats till att idag vara ett basbehov och något man unnar sig även vid snävare ekonomiska ramar. Man konsumerar sådant man vill snarare än sådant man behöver.

I gymnasieutredningen *Gymnasieskolan i en ny tid – förslag och bedömningar* föreslår Anita Ferm att ett av de 14 yrkesprogrammen blir programmet för Hotell och Turism med tre nationella inriktningar: * Hotell * Resor och turism * Konferens, event och värdskap med utbildning motsvarande inriktningen Hotell inom det nuvarande Hotell- och restaurangprogrammet samt inriktningen Turism och resor inom det nuvarande

Handelsprogrammet. Varuhandel, restaurangnäring och transportnäring exkluderas i resonemangen om detta program. Då återstår områden som hotell, konferens, event, upplevelseindustri, resebyråer, turistbyråer, resor och guidning. Minst 30 000 personer är idag sysselsatta inom dessa områden. Ferm framhåller vikten av språkkunskaper inom turismområdet och i övrigt vad av de nuvarande nationella turismkursernas innehåll och vilka lokala kurser som eventuellt nationaliseras återstår att se.

Ferm tar också upp svårigheter för många skolor att ge sina elever det garanterade minimum av 15 veckors APU de har rätt till. Det visar sig att 40% av eleverna på yrkesprogrammen inte fått dessa 15 APU-veckor. Många skolor har dessutom problem att kursutforma APU:n. Skolorna behöver tillföras ekonomiska resurser så att yrkeslärarna kan skaffa APU-platser, planera och göra arbetsplatsbesök samt utforma åtminstone kortare handledarutbildning, gärna tillsammans med högskola och universitet. Betygssättning/utvärdering av APU:n tas upp som ett annat område där olika syn råder. Men alla brister till trots bedömer Skolverkat att samverkan skola – arbetsliv jämfört med tidigare utvärderingar hade utvecklats i positiv riktning. Både yrkeslärarna och eleverna är positiva och tillmäter APU:n stor betydelse för att målen ska kunna uppnås. Då kvaliteten på APU varierar starkt har på försök en del skolor istället lärande i arbetslivet (LIA). Med LIA infördes en kursplan med en särskild målbeskrivning om 700 poäng som ersatte hittillsvarande kurser. Denna målbeskrivning låter eleven kunna utföra förekommande arbetsuppgifter inom ett yrkesområde och arbetsplatsförläggningen bidrar till kompetenser som kreativitet och problemlösningsförmåga.

3. METOD

Syftet med mitt examensarbete är att skaffa mig inblick i hur mina elever uppfattar turismämnet, hur och vad de lärt sig i ämnet.

3.1 Val av metod

Mitt resultat och min analys grundar sig på **primärdata s k fältundersökningar** i form av intervjuer med mina elever vid UCT Turistgymnasiet på Tjörn, för att förstå hur de uppfattar ämnet turism, vad de tycker att de lärt sig av sina teoretiska och praktiska studier och deras tankar kring sin personliga anställningsbarhet inom turismbranschen. I valet av metod gäller det kvalitativa synsättet, som främst riktar intresse mot individen eller en grupp av individer och deras värderingar (Hartman 1998 s 239). Denna metods fördelar var att den ger utrymme för mera egna tankar och en djupare förståelse än kvantitativa metodteorier som är inriktade mer på mätbara och statistiska metodteorier och analysmetoder som enkäter med förutbestämda svar vilka man sedan analyserar.

Jag var tidigt i mitt arbete inne på att använda andra former av primärdata i form av observationer för att öka trovärdigheten och även om mina tankar i reflektionsdelen av detta arbete säkert påverkats av vad jag observerat under mitt arbete med turismelevor genom åren, skulle denna bearbetningsmetod ta lång tid och bli för omfattande. Likaså de utvärderingar som eleverna gör efter varje avslutad kurs liksom efter sina två APU-perioder, skulle ta för lång tid och bli för omfattande. För att undvika att inte bli färdig med arbetet valde jag att i min resultatdel främst botten i elevernas svar vid intervjuerna.

Intervjuerna ger en bild av elevernas uppfattning och upplevelser genom de turismkurser de läst. Nackdelen med metoden kan vara trovärdigheten och om man mäter det man vill mäta. Är frågorna rätt formulerade. Därför har min handledare och några av mina kollegor läst och tyckt till om frågorna som justerats och smalnats av med hänsyn till deras åsikter.

Även rätt tid och plats är viktigt för svaren. Platsen/miljön för intervjuerna spelar roll. Är det t ex mycket som stör i form av brus, ljud, buller finns risk att innehållet påverkas. För att det ska bli trovärdigt krävs att vid planeringen hänsyn tas till dessa omständigheter.

I summeringen av mitt arbete använder jag mig av en s k SWOT-analys för att sammanfatta förutsättningarna inom den svenska gymnasieskolan. SWOT är ett marknadsföringsbegrepp. I en nulägesanalys sammanfattas slutsatser om vad som är turismännets styrka **strength** och svaghet **weakness** samt möjligheter **opportunity** och hot **threat**. (Grip Röst, Hansson, Laursen, Tengling, 2003). Detta ger en bra överskådlighet och en helhetsbild av nuläget. Nackdelen är att det ger ett fragmatiskt intryck.

3.1.1 Beskrivning av undersökningsgrupp

Vid de djupintervjuer jag genomfört i maj 2008 har jag valt att tala med 8 av mina egna elever i åk 3 vid Turistgymnasiet på Tjörn, med elever från Tjörn och grannkommunerna Stenungsund och Orust jämte hela Göteborgsregionens upptagningsområde (motsvarar Stor-Göteborg, större delen av Västra Götaland och norra Halland). Dessutom har vi i varje årskurs ett par mer långväga studenter från t ex Småland, Värmland, Jämtland, Västerbotten - till och med från Mallorca och Hongkong.

Våra elever läser mycket turism under sina tre år på skolan och de har alla varit ute och praktiserat under 19 veckor (åk 1 4 veckor, åk 2 6 veckor och åk 3 9 veckor) och på så sätt provat på och fått en relativt god inblick i branschen. Eleverna är 18 – 19 år gamla. Att jag valde treor var med anledning av att de läst färdigt kurserna och har fått helhetsbilden. Totalt finns 47 elever i åk 3 fördelade på två klasser. 23 av dem har läst turisminriktningen. Jag valde att bara tala med dem som vid fördjupningsvalet till åk 2 och 3 valt inriktningen turism bestående av den nationella kursen Fritidsturism (FRTU) 100 p och de lokala kurserna Reseledarkunskap (RLKP) 50 p och Resehantering & produktion (RHPR) 150 p. Fördjupningen omfattas av 300 poäng. Eleverna har även tillsammans med övriga elever från fördjupningsinriktningarna Hotell och Restaurang läst de obligatoriska kurserna (omfattar 400 poäng). Det är Turism (TUBA) 50 p, Turism & Resor (TURE) 50p, Turism- natur, kultur, miljö (TNKM) 100 p samt Arbetsmarknad för turism (ARTU) 200 p. En stor del av dessa kurser är APU-förlagda och jag har under deras 6 veckors APU vårterminen åk 2 samt 9 veckors APU höstterminen åk 3 följt dessa elever inför, under (telefon och i vissa fall besök) och efter APU:n. Vid flera tillfällen har elever från de olika inriktningarna haft gemensamma projekt med ansvar för lite olika delar t ex Comeniusprojektet där elever under tre år drivit samarbete och utbytesresor kring ekoturism och hälsa med skolor i Braintree, England, Senftenberg, Tyskland och Szczecin, Polen.

Jag valde avsiktligt att tala med 6 tjejer och 2 killar för att i viss mån återspegla den dominans av tjejer som finns på programmet. Eleverna har gått i 3A (3 tjejer och 2 killar) och 3B (3 tjejer). Eftersom skolan har elever från Tjörn och hela Göteborgsregionen samt några mer långväga ifrån gjorde att jag eftersträvade genomsnittsbilden gällande geografisk spridning, pendlare och inackorderade. Att det i övrigt blev just dessa 8 elever avgjorde både slump och tillfällighet. Jag tillfrågade ytterligare två olika tjejer (först en från 3A och sedan en från 3B), som avböjde av tidsskäl (de var stressade att bli klara med andra ämnen inför studenten) och med hänsyn till det valde jag då en annan tjej (från 3A) istället. Att eleverna gav mig ett positivt och motiverat intryck till att delta i intervjuerna och vara sig själva bidrar till trovärdigheten, då de om de känt sig omotiverade eller pressade och därmed nervösa istället kunde ha uppträtt konstlat och gett svar de senare inte kunde stå för.

När det gäller APU-erfarenheter har eleverna i åk 2 varit hemma (2 av dem) eller i svenska (3 av dem) eller norska fjällen (3 av dem). I åk 3 har alla elever varit mer eller mindre utomlands d v s på Cypern (4 av dem), Kreta (2 av dem), Irland (1 av dem) samt färjan Göteborg-Kiel (1 av dem). Det kännetecknar den genomsnittlige eleven – inom turismfördjupningen var endast 3 av de 23 eleverna kvar på hemmaplan i åk 3, medan i åk 2 var 5 hemmavid. Detta med ambitionen att få mångfald bland elevernas upplevelser och på så vis öka trovärdigheten.

3.1.2 Planering av intervjuerna

Intervjufrågorna skrevs och bearbetades i vecka 17. Många av frågorna utgick från tidigare använda enkätfrågor, men nu var huvudfrågan mer avgränsad till elevernas syn på ämnet turism och många ursprungliga frågor togs bort. De nya frågorna stämdes av. Ett förslag på fråga om hur eleverna själva definierar begreppet turism, valdes bort då det är kärnan i första kursen att definiera enligt Turistdelegationens begreppsnyckel omfattar människors aktiviteter (inom sälja, resa, bo, äta, göra) när de reser till och vistas på platser utanför sin vanliga omgivning för kortare tid än ett år för fritid, affärer eller andra syften (ex kultur, studier, hälsa, shopping, idrott, religiösa resor samt resor till släkt och vänner). För att definieras som turist krävs att man "reser mer än tio mil hemifrån och stannar borta över en natt" "(World Tourism Organisation, 1977) – det vet varje elev och skulle känts som för mycket styrning, då mitt syfte var att de skulle ge sin bild och inte en som var alltför styrd av dessa definitioner.

3.1.3 Genomförande

Intervjuerna genomfördes efter skoltid onsdagar i vecka 19 och 20 (ca 14.30-16) samt måndag (dagtid ca 10-13) och onsdag i vecka 21 (d v s 7/5 – 21/5). Platsen var i vecka 19 och 20 ett mindre samtalsrum/pentry innanför det ena av våra två gemensamma lärarrum. I vecka 21 användes ett klassrum intill 3B:s klassrum som inte användes denna vecka då åk 1 var på sin APU. Varje intervju tog ca 45 minuter och inledningsvis fick varje elev läsa igenom frågorna och reflektera några minuter. När jag där efter läste frågorna och vi tillsammans gick igenom dem spelades intervjuerna in på en diktafon. Min roll som intervjuare var att vara fokuserad och lyssnande. Vi fick sitta i lugn och ro och prata utan att bli avbrutna. Eleverna var enligt min uppfattning avslappnade och sig själva.

3.1.4 Bearbetning av intervjuerna

Den första intervjun avlyssnades direkt och skrevs rent samma dag (7/5). De två nästkommande intervjuerna, som utfördes den 14/5, bearbetades på liknande sätt helgen efter (16 och 17/5). De fyra intervjuer som genomfördes i vecka 21 bearbetades samma kväll samt påföljande helg. Sammanlagt tog lyssnandet och skrivandet av intervjuerna ca 20 timmar. Elevernas namn är deras egna, men bara förnamnet har angetts.

Vid bearbetningen och efter upprepad läsning av det nerskrivna intervjumaterialet söktes efter mönster och teman. En viss svårighet förelåg eftersom eleverna svarat vitt och brett och vissa frågor besvarats helt eller delvis på tidigare frågor. Varje svar sorterades och sammanställdes från eleven till frågan. Därifrån har deras åsikter i intervjusvaren sammanställts i en översikt (till frågorna på punkt 4.1.6, 4.1.15 och 4.1.22 – då dessa frågors svar var av den karaktären) eller sammanfattats och hänsyn har tagits till såväl positiva som negativa uppfattningar som redovisas i ett urval av elevsvaren i citat (övriga frågor).

3.1.5 Etik

Jag har varit elevernas lärare och följt med dem i mycket av processen under deras år som turismstudenter. Vi har utvecklat en gemensam förståelse och mycket kunskap om varandra under tiden på skolan. En fördel inför deras svar är att jag avslutade min undervisning med dem i december och betygen sattes då. Någon elev har kompletterat under våren, men i god tid innan intervjuerna genomfördes. Men eftersom jag har varit deras lärare kan det ändå ha upplevt mig i position av makt – även om det inte på något vis var min, skulle det kunna ha varit deras upplevelse.

Eleverna informerades inför intervjuerna om syftet med mitt arbete och att deras deltagande var frivilligt och att de kunde avbryta intervjun om de ville. De fick läsa igenom frågorna innan och var och en fick tillgång till sina egna nedskrivna intervjusvar och möjlighet att komplettera i efterhand. De var positiva till att svara på mina frågor och gav uttryck för det.

4. RESULTAT

Syftet med mitt examensarbete är att skaffa mig inblick i hur mina elever uppfattar turismämnet, hur och vad de lärt sig i ämnet. I min undersökning har jag fått dessa svar och kommit fram till följande:

4.1.1 Fråga 1a - Vad fick dig att välja att läsa turism på gymnasiet?

Det som fick eleverna att välja turism kan delas in i marknadsföringskanal och attraktionskraft. Turistgymnasiets elever har fått kännedom om skolan då elever från Turistgymnasiet informerat på högstadieskolor, genom gymnasiemässan, gymnasieguiden, broschyr, öppet hus, via internet eller referenser från syskon och vänner som tidigare läst vid skolan. Det som anges som främsta attraktion är möjligheten att utvecklas socialt och träffa ”folk” samt att det ges möjlighet till utlands-APU och är mycket praktiskt bl a genom 19 veckors APU. Att ämnet är positivt, att eleven själv gillar att resa och att det går att tjäna pengar på en hobby som äventyrssport tas upp. Turismen har bredd och drömmen att arbeta i uniform, både som reseledare och polis lyfts fram *”då jag var på utlandssemester med mamma träffade vi hennes kompis som jobbade som reseledare, jag var ute med henne en kväll och när hon berättade om sitt arbete bestämde jag mig för att jobba inom turismbranschen, man får veta mycket om omgivningen där man är, får kunskap och jobbar samtidigt social ... möjlighet att göra 9 veckors APU på Cypern sökte jag skolan med reseledaryrket i bakhuvudet”*. Andra vill slippa resor till skolor i andra kommuner eller lockas av möjligheten att delvis flytta hemifrån och att skolan finns i ett svenskt sommarparadis.

4.1.2 Fråga 1b - Vad var ditt mål yrkesmässigt?

Eleverna vill ha ett varierat och rörligt arbete där de får träffa folk *”utveckla min personlighet och mognad, socialt och träna arbeta i grupp, samarbeta olika folk från olika länder”*. Flertalet vill jobba utomlands ett tag och arbetar gärna säsong som reseledare eller aktivitetsledare *”åka iväg utomlands, fått alla möjligheter jag velat till det genom skolan – varit i England, Spanien och Italien samt på APU i fjällen och på Cypern som aktivitetsledare”*. Några är inne på att det är mer pengar att tjäna inom andra branscher och tänker sig arbete inom turism som en form av personlig utveckling där de vill mogna, träna sin samarbetsförmåga, lära känna nya kulturer och utveckla sina språkfärdigheter samtidigt som de gärna vill bidra till hållbar turismutveckling och främja ekotrenden inom turism.

4.1.3 Fråga 1c – Har det målet förändrats under din gymnasietid?

Det är mycket vanligt att elevernas APU-erfarenheter fått dem att intressera sig för nya delar av turismen t ex vill de arbeta inom konferens, reception eller som aktivitetsledare *”efter mina 9 veckors APU som konferensvärdinna på Kreta i höstas är det konferens jag vill jobba med”* och *”samma mål och särskilt starkt kändes det efter mina 9 veckor APU som aktivitetsledare p å Cypern i höstas”*. Då de har provat på att säsonga och känt sig trygga med det, ser de sig själva inom en snar framtid som säsongsarbetare i fjällen eller i solen. De elever som under APU:n haft kontakt med en skola i värdlandet är mer benägna att plugga utomlands och känner sig trygga inför den möjligheten. Någon ser sig ämnad till ädlare mål och vill jobba mot fattigdom med sina erfarenheter från turismen i ett senare skede av livet.

4.1.4 Fråga 1d - Vad har du för planer yrkesmässigt nu när gymnasietiden går mot sitt slut och du tar studenten om några veckor?

Det som planeras är säsongsarbete kring fd APU-platser i Medelhavsområdet (och fjällen till vintern) ”en vecka efter studenten ska jag och en klasskompis tillbaka och säsonga som aktivitetsledare på vår fd APU-plats en säsong och till vintern blir det en skidsäsong, jag tänker mig att säsonga ett eller ett par år” eller sommarjobb här hemma för att tjäna in pengar till längre utlandsresor eller utlandsstudier inom turism ”i sommar ska jag jobba i charken på ICA, i höst ska jag till Norge och jobba på lager, bättre lön, sen i januari/februari ska jag och sju andra i klassen resa runt i Asien ett par månader. Killarna vill senare jobba inom polisen ”säsongsarbete i början, polishögskolan om 3-5 år, bra förberedelse, ser koppling turism/polis, möjlighet jobba turisttäta områden ex fjäll, kust, evenemang”.

4.1.5 Fråga 1e - Med facit i hand – skulle du göra samma val idag? Varför/varför inte?

6 av 8 elever svarar absolut ja och att det är en så pass bred utbildning yrkesmässigt som gett dem mycket möjligheter och levt upp till deras förväntningar. Att det varit mycket praktiskt inte bara genom 19 veckors APU, utan även i restaurang/kök i åk 1, ämnesintegrering och många skarpa projekt (se arbetsmetoder 4.1.10) ” ja det skulle jag, jag är en mer praktisk person, fått utlopp för det här, mycket nyttigt för arbetslivet, fått se hur det är att jobba med turism och turister”.

De tar upp hur mycket alla möten med olika människor de upplevt då de träffats kortare eller längre tid betytt för dem. Den tid de elever som pendlat lagt på bussresor tycker de kompenseras av det som APU:n gett dem ”funderade på att byta i åk 2 p g a lång resväg då jag pendlar Bohus – Tjörn varje dag och spenderat många timmar på buss de här åren, men Cypern var värd varje minut av det, för annars hade jag missat Cypernerfarenheten – den är värd så mycket för mig”. En av de två som inte är odelat positiva nämner platsen/provisoriet och den andra att det kanske skulle ha varit bättre med ett uniformsprogram då han vill bli polis.

4.1.6 Fråga 2 - Vad har du lärt dig – nämn fem saker du tycker varit viktiga och som gett dig något för framtiden ?

Det som eleverna tycker att de lärt sig för framtiden kan delas in under följande:

- jag vill – jag kan - jag gör det (självinsikt & självförtroende)
- eget ansvar & självständighet
- kunskap om turism
- erfarenhet av olika sorters resmål från fjäll till badort
- insikt om hållbar turismutveckling
- helhetssyn
- kombination hotell, turism och restaurang
- serviceerfarenheter i teori och praktik
- merförsäljning
- kunskap om administration och eget företagande
- serveringskunskap och erfarenhet
- förtrogenhet att använda språkkunskaper
- stresshantering
- vikten av planering

- förmåga att genomföra saker med kort varsel
- mod att prova/våga
- utvecklat social förmåga
- insikt att alla är olika
- utvecklat samarbetsförmåga
- kulturell kontakt
- uppskatta mitt liv och min utbildning – se möjlighet
- frispråkighet och att våga säga ifrån
- utvecklat initiativförmåga
- meriter och referenser för framtida jobb

4.1.7 **Fråga 3 – Planerar du att jobba ned turism i framtiden ? Med vad ? Om fem år ? Om femton år ?**

Alla eleverna vill jobba med turism i framtiden ”*tills jag tröttnar, tills det blir jobbigt att inte ha en fast punkt, då slutar jag*”. Yrken som de lockas av är reseledare/guide, aktivitetsledare, receptionist, konferensvärdinna, annat hotellarbete, turismassistent, marknadsförare av turism och resor, polis, programledare på TV. De ser det som ett led i karriären och som en erfarenhet inför mer vävlönat arbete, något de vill göra innan de stadgar sig med volvo - villa – vovve. De får ut annat än pengar av arbetet – möjlighet att resa, möta andra kulturer, träna språk och utveckla sig själva. Inom 5 år jobbar flertalet av dem med turism och rör sig mellan olika platser ”*om 5 år jobbar jag i help disk på Sunwinganläggning, om 15 år med marknadsföring av resor*”. Om 15 år jobbar någon som polis, någon annan har eget företag och övriga fortfarande med turism. De har lämnat livet i kappsäck och istället slagit sig ner och stadgat sig med familj och barn företrädesvis i Sverige eller möjligen i utlandet.

4.1.8 **Fråga 4 - Skulle du vilja läsa vidare inom ämnet på KY (kvalificerad yrkesutbildning) eller högskolan ?**

Mest lockar turismstudier i utlandet t ex Kalifornien, Hawaii, Nya Zeeland eller Schweiz. De svenska utbildningar som nämns är KY i Uddevalla, Lidköping eller Båstad ”*för att på sikt få lite vettigare, tryggare, säkrare arbetsvillkor och en bättre lön*” – inom hotell management, konferens, kulturturism, marknadsföring eller charterföretags reseledarutbildning ”*jag vill gå Vingskolan, men jag väntar på att bli 21 först (krav), i övrigt inte sugen på att plugga*”. För killarnas del faller den mer långsiktiga karriären lite utanför turism – de vill hellre studera på polishögskolan eller för jobb inom byggbranschen där de ser sig få bättre lön.

4.1.9 **Fråga 5a - Jämfört med andra ämnen på gymnasiet, vad är typiskt/speciellt med turismen ? Skillnader ? Likheter ?**

Det eleverna uppfattar som utmärkande för turismen jämfört med andra ämnen är det praktiska inslaget och då främst APU:n alla kategorier, ”*det finns ingen annan skola som har APU:n så bra som här, hade inte den varit så hade skolan inte stuckit ut och varit föregångare ... andra skolor kommit efter på det, de försöker ta efter, men där är Turistgymnasiet unika*”. Flera av eleverna tycker att det varit lärorikt att ta del av och jämföra varandras erfarenheter från olika APU-platser och reflektera kring det. De känner sig säkra i rollen att möta gäster och ser sig bättre rustade för turismbranschen då har lärt sig att också reflektera kring branschens dåliga sidor (risker). De menar att teorin inte märks av eftersom de är mer motiverade och tycker att det är roligt och självvalt eller som en tjej formulerar det ”*jag brinner för turism ... vill göra bra ifrån mig ... lägger stort engagemang i uppgifterna ... särskilt kul att prova praktiskt med transfer, välkomstmöten, bussguidning, stadsguidning,*

vattengympa, uttagningar till aktivitetsledare ... man lär sig genom erfarenheter, bra med studiebesök och gästföreläsare och att möta folk som arbetar inom turismbranschen". En av killarna säger att "turism handlar om människor medan svenska och matte handlar om teorier och att bygga med ord/siffror, alla ämnen innehåller sån't jag kan använda varje dag".

4.1.10 Fråga 6a) - Hur har vi arbetat (arbetsmetoder) ?

Här tar eleverna upp variationen. Vid sidan av traditionella genomgångar och föreläsningar, redovisningar, filmer med diskussionsfrågor, rollspel, tipspromenader och prov tycker de att vi på olika sätt haft mer genomförande av praktiska saker och inte jobbat i boken eller med papperskopior som ju annars flitigt används och som ibland kan bli styrande i undervisningen *"mycket praktiskt, även om vi haft genomgångar i klassrummet har vi sedan jobbat järnet och fått prova att göra saker själva, allt från planering och genomförande till utvärdering"*.

Vi har varit på olika platser t ex åkt till Landvetter och Säve flygplats eller Nordens Ark. Vi har haft frukostmöte på Stenungsbaden då vi blev bjudna på riktig hotellfrukost och fick information om hotellet och arbetet bakom sommarens stora lokala evenemang kring fotboll, damgolfs-SM och dragkamps-VM och vad det betyder för turismen i regionen och för hotellet. De beskriver att de fått göra saker själva som t ex guidning i buss för om vi hyr en buss använder vi givetvis tillfället och eleverna har fått tala i mikrofonen. Annars har vi haft oförberedd stadsvandring på stan och tränat oss i den rollen. De nämner även vattengympa, transfer, välkomstmöten, uttagningar och annat som de har kunnat utveckla sedan under APU:n och med olika åldersgrupper på gästerna från 5 - 80 år. De har arbetat mycket med sevärdheter världen över och lagt upp en planering och budget för en månads egen tåggluffning runt om i Europa.

De framhåller vikten av studiebesök inom och gästföreläsare från branschen och tycker det varit bra att de också fått göra egna studiebesök och intervjuer med folk inom branschen t ex på den typ av företag som har svårt att ta emot APU-elever. Det redovisades i en workshop/minimässa. Vi har haft flygvärdinnebesök och f d elever som idag arbetar som reseledare eller på resebyrå på besök.

Flera elever nämner comeniusprojektet som något av det bästa vi gjort tillsammans. Eleverna fick då *"mycket eget ansvar i allt från planering och genomförande till utvärdering"* och var värdar under besök av ca 25 lärare och elever från tre skolor i utlandet. De jobbade mycket intensivt i flera veckor, men upplevde att det inte var lika mycket plugg. De tyckte det var kul att träffa ungdomar från England, Tyskland och Polen och prata med dem.

Några av dem har som projektarbete varit gymnasieguider på Universeum. Andra har ordnat klassens kombinerade studie- och avslutningsresa till Stockholm, bokat buss, boende, stadsguide i Stockholm, studiebesök och själva stått för guidning under bussresan genom landet. Killarna har startat ett företag för äventyrsturism och då bl a genomfört en *"testresa för äventyrsturism med vinterpaddling Marstrand-Göteborg"*.

4.1.10 Fråga 6b - Vad har du lärt dig på det ?

(Se även fråga 2 under punkt 4.1.6). På detta arbetssätt tycker de att de lärt många olika saker. De har förstått vad turism är och utvecklat en djupare förståelse för bo, äta, resa, göra, sälja/paketera. De har lärt sig att samarbeta jämte en hel del om sig själva som att hantera humöret, att fokusera och ta ansvar, att ta på sig lagom, att inte ligga efter, *"att organisera*

mitt plugg både praktiskt och i teori”, att han gillar att jobba själv, de har fått tips hur man hanterar olika saker och sedan fått lösa det på sitt eget sätt och ”planera och sätta sin egen ribba, hamnar man på hälften är det bra ändå” samt att de tycker att de har utvecklat sina språkkunskaper.

4.1.12 **Fråga 6c - Vilket har gett dig mest ? Motivera.**

APU, APU, APU är det genomgående svaret som kan sammanfattas ungefär ”höjdpunkten var helt klart min praktik/APU 9 veckor på Cypern/Kreta/Irland” eller ”alla tre platserna, jag har lärt mig om mig själv som jag aldrig hade lärt på något annat sätt, från åk 1 fick jag extrajobb på servering i Slottsskogen, i åk 2 var jag 6 veckor på fjällhotell i Norge och första gången hemifrån så länge, i åk 3 9 veckor som konferensvärdinna på Kreta med tre klasskompisar” ...” även den teoretiska delen, nu har det satt sig och man vet hur det fungerar” ... ”det man lärde sig i Grövelsjön tog man med sig och kunde utveckla och finslipa under Cypern-APU:n” ... ”olika miljöer men likheter i samspelet med gästerna” ... ”människorna (kollegor, gäster) och arbetsuppgifterna i Dalafjällen och som aktivitetsledare på Cypern” – ”APU:n så viktig”

Andra saker som nämns här är tjejen (som med en restauranggille) fick tävla internationellt med skolan i AEHT i Jesolo utanför Venedig där hon fick guida och samarbeta med ungdomar från andra europeiska länder inför en internationell jury.

Även projektarbetet med eget äventyrsturismföretag ”rasco 12ers” som killarna gjort tillsammans tar de upp. De säger sig *”fått ut stora saker – förvånad min egen prestation”* utav det.

4.1.13 **Fråga 7 - Ser du på respektive turismkurs, turismämnet som helhet, kombinationen av yrkesämnen eller skolan som helhet när du ser på din turismutbildning ? Rangordna.**

Här framkommer elevernas olika syn och att vissa ser det som en helhet *”jag ser på skolan, men mest APU:n, liten skola, kul, nära alla – glad för det”* medan andra ser fragment eller delar av helheten framför helheten. En del ser på yrkesämnenas kombination och andra mer av turismprofilering inom alla kurser de läst.

Några tycker både och. De säger att det är svårt att svara på. *”Vi har läst på bredden och fått helhetsperspektiv inom både restaurang, hotell, turism - så kanske kombinationen av yrkesämnena, men även inom vissa kärnämnen har det gått igen med turism ex samhällskunskap, historia, religion, estetisk verksamhet osv, gjort saker ihop, speech ja, men inte ämnen som engelska A och B, maten”* eller naturkunskap upplever eleverna inte lyckats infärgas av turism. Några beskriver att det har varit *”mycket turism även i andra ämnen”* och att *”mycket på skolan är färgat av turism”*. Det sägs av eleverna att inte allt är turismfärgat och att det *”skulle kunna vara mer även i matte och naturkunskap”*. *”Främst kombinationen av språk, praktik, service och turism, basår åk 1 med grunden inom restaurang, hotell och turism och att man sedan fördjupar sig”*. Kombinationen får en att tänka. De uttrycker att man måste vara närvarande och med och att det slår igenom i lärarnas bedömning.

Att språk är viktigt för turismen lyfts fram och kursen speech – muntlig framställning på engelska *”tycker några har varit bland det bästa för att få en bra turismutbildning, språk är viktigt!”*

4.1.14 Fråga 8a) - Vilka turismkurser har du läst ?

Samma svar från alla eleverna som intervjuats. Sammanlagt 700 p varav 500 är nationella kurser och 200 poäng lokala kurser (LK). Kursernas förkortningar används sedan nedan då eleverna relaterar till de olika kurserna.

Åk 1 Turism (TUBA) 50p

Åk 2 Fritidsturism (FRTU) 100p, Reseledarkunskap LK (RLKP) 50p, Turism – natur, kultur, miljö (TNKM) 100p,

Åk 3 Turism & Resor (TURE) 50p, Resehantering & Produktion LK (RHPR) 150p

Åk 2 & 3 Arbetsmarknad för turism (ARTU) 200p (100p/läsår)

4.1.15 Fråga 8b - Kan du beskriva de skilda kursernas innehåll ?

Allmänt

– ”jag blandar ihop kurserna i mitt huvud men ungefär så här” ...

Åk 1 Turism (TUBA) 50p

- ”grunderna, definitioner, lärt mig hur tänka, det svåraste är hur man ska välja boende, tänker på vad det gör för upplevelsen och vad man får se”,
- ”vad en turist är, definition med avstånd och restlängd, bo, äta, resa, göra, sälja/paketera, räcker det ? beskrev den boken”,
- ”baskunskaper inom turism, allmänbildning, resmål, namngeografi och kartkunskap”,
- ”allmänbildning, om olika resmål”,
- ”vad en turist är, färdmedel, resmål”,
- ”hur branschen är uppbyggd”,
- ”turistdestinationer, kartkunskap”

Åk 2 Fritidsturism (FRTU) 100p,

- ”mycket på APU-platsen i åk 2 när jag jobbade på hotell i Hemsedal och lärde mig om fjällturism för turister, allt från barnfamiljer till ungdomar och handikappade”,
- ”skidturism, fjällturism, friluftsliv, skandinaviska resmål”,
- ”hur verksamheter för fritidsturister fungerar bakom kulisserna, det man inte ser”,
- ”rolig, fick ut något, bra tips och verklighetsbaserat”,
- ”vad fritidsturister gör och olika resmål i Sverige”,
- ”ser mycket av det på APU:n”

Åk 2 Reseledarkunskap LK (RLKP) 50p,

- ”hur en reseledare ska vara som person, olika arbetsuppgifter och att det inte är en lek eller bara en dans på rosor att jobba som reseledare”,
- ”allt från när f d elev Joseph berättade om sitt arbete som vingguide till att vi själva fick guida och pröva reseledares arbetsuppgifter”,
- ”den var suverän, vi gjorde mycket – välkomstmöten, transfer, vattengympa, fick planera själva, om man inte gör det kan man inte lära sig om hur det är i rollen som reseledare”,
- ”det roligaste och därför jag valde skolan”,
- ”öva oss i rollen som reseledare, varit aktivitetsledare i uttagning och under comeniusprojektet”

Åk 2 Turism - natur, kultur, miljö (TNKM) 100p,

- ”miljötänk, alltid med i alla kurser, hur man ska tänka när man handlar och reser utomlands, hur man slänger, sopsortering, hur man ska vara för att bevara naturen som den är, att turismen ska bidra till att bevara och utveckla och inte förstöra”,
- ”vildmarksturism, hur det påverkar naturen, nationalparker och UNESCO:s världsarv i Sverige och världen över, ekoturism och miljövänligt resande”,
- ”mer geografi, ekoturism och hållbarhetsprojekt ihop med naturkunskapen och historien, comeniusprojektet då vi fick jobba praktiskt och arrangera program och aktiviteter för utländska lärare och elever”,
- ”lite småseg, hände inte så mycket, inte den roligaste, mycket om miljön och olika val ex inte flyga inrikes – långsammare men bättre för miljön”,
- ”hur man reser miljövänligt”,
- ”bra nu med ekotrend, klimathot i tiden och att resa i Sverige och lära känna landet”
- ”ekotänk”

Åk 3 Turism & Resor (TURE) 50p,

- ”lärt vad som finns kring ett resmål, olika former av turism och vilka platser turister besöker”,
- ”mer om resmål, resvanor och olika målgruppers behov”,
- ”lite typ upprepning med TURE när läst RHPR”

Åk 3 Resehantering & Produktion LK (RHPR) 150p

- ”paketering av resor och marknadsföring och bokning av dem”
- ”där kom allt in och man såg helheten, kopplade samman allting och byggde paket med transport, boende och aktiviteter, presentera dem i broschyr och gjorde dem bokningsbara”,
- ”provat på, flygbolag och flygplatskoder för bokning av resor, vilka aktörer som finns på marknaden och inom chartern, turistorter, vad som ingår”,
- ”om flygplatser och koder för bokning mellan olika destinationer, mer om jobbet på resebyrå, egna intervjuer inför workshop, vi var på Göteborgs turistbyrå och blev väldigt positivt bemötande, fick höra hur de svarade på olika frågor om deras arbete och om Göteborg”,
- ”jobba med att sätta ihop resor utanför Europa, mer internationellt”,
- ”nyttigt, roligt och bra med paketering och att jobba med bokningsbiten, göra det och hur det är uppbyggt”

Åk 2 & 3 Arbetsmarknad för turism (ARTU) 200p (100p/läsår)

- ”service och om turismbranschens olika delar”,
- ”APU:n och service, att vi fick del av varandras APU-upplevelser”,
- ”vi fick lyssna på varandras APU-erfarenheter, en del om flygvärdinnerrollen, hur det fungerar på en flygplats, säkerhet, alkoholens roll i branschen – risker, hopkopplat med projektarbete om vi ville, jag var 2 veckor gymnasieguide på Universeum, mycket tips till varandra, kollegornas viktiga roll”,
- ”praktiskt arbete och möten med gäster”,
- ”ta hand om kunder, hur man ska se ut och bete sig bland gäster”

4.1.16 Fråga 8c) Vad var bra med respektive kurs ?

Fem av eleverna hänvisade här till tidigare frågor om innehåll, arbetsmetoder och vad de lärt sig (se ovan). Det de tyckte var bra med kurserna var att såväl helhet som kombinationen av yrkesämnena inom hotell, restaurang och turism samt infärgning av turism i många kurser varit bra och gett dem en bred bas och att de kan det de ha lärt sig genom *"mycket som var praktiskt, kurserna har skilt sig åt en del, men hänger ändå ihop och har byggt på varandra"*. De återkommer till ansvaret de fick för comeniusprojektet och tycker det varit bra med genomgångar inte minst inom bokning och hur det fungerar.

4.1.17 Fråga 8d - Vad var mindre bra ?

Hälften av eleverna minns inte något som varit dåligt. Någon tycker att en del av det de läst riskerar att falla ur minnet eller redan gjort det *"läst det – försvann det"*. Några elever efterlyser ännu mera praktiskt arbete och att undervisningen skulle kunna ha varit mer praktiskt även i början. En elev tycker att det varit mycket papper. Några tycker också att de *"hade bara en dag i veckan, ville ha turismlektioner varje dag, fler turismlektioner och ännu mer praktiskt"*. Det uttrycks att också att fördjupningen började lite sent och att den kunde börjat efter första terminen i åk 1 istället.

4.1.18 Fråga 8e - Är det bitar du saknar ?

Även här svarar ett par av eleverna att de inte kommer på något. Någon av dem efterlyser ännu mera verklighet och vill göra saker på riktigt, ännu *"mer studiebesök"* och ännu *"mer gästföreläsare"*, ännu mer praktik *"mer praktik hade varit bra"*, *"mer färgning av turism i ämnen som svenska och engelska"*. Eleven nämner comeniusprojektet och att de efter APU:n i åk 3 fick göra sin muntliga del av APU-redovisningen på engelska. En elev har saknat tyska då det ej varit tillräckligt många elever för att starta nybörjartyska utan bara erbjudits en fortsättningsgrupp. Hon efterfrågar *"fler språk, mer kroppsspråk"* liksom *"kartkunskap inte bara om platser, utan hur man använder kartan med longitud, latitud"* som hon uttrycker det. En annan elev ville haft *"mer om hur man följer kartan"* och går efter kompass samt vägbeskrivningar. *"Mer kunskap om bokning"* och *"mer marknadsföring"*, göra egna texter som fastna och väckte intresse, så man fick lust att slå till - AIDAS, en marknadsföringsterm som står för - attention, interest, desire, action, satisfaction. En efterfrågar *"mer uppföljning"* och en annan säger att man kan alltid lära sig *"mer"*. Sammanfattningsvis mer ... men som det heter på engelska *"more is less"*.

4.1.19 Fråga 8f - Finns det någon del du funnit onödig/hellre varit utan ? Motivera.

Här tar två elever upp mitt tjocka arbetshäfte för kursen Resehantering- och produktion som de tycker var mycket text vi aldrig gick igenom och tråkigt, en annan att det varit onödigt med alla papper och syftar på samma häfte.

Flera elever tycker inte något varit onödigt inom turism, utan varit bra. De säger att allt där bidragit till helheten och att vi haft kul. Åsikter framkommer att vi skulle ha haft fördjupningsvalet till turism tidigare, för även om man lärde sig saker i restaurangen, så gillar eleven inte köket, roligare med servering, det är bättre och mer användbart än kök.

Någon tycker att det var repetition med sista kursen TURE och att vi inom turismfördjupningen redan gått igenom det innehållsmässigt. De hade då inget intresse, utan upplevde det som uttjat och att det blev tråkigt.

Om andra ämnen tycker en elev att svenska B kursen var onödig, en annan att naturkunskapen var det.

4.1.20 **Fråga 9 - Anställningsbarhet – hur mycket är tillförda kunskaper ? Hur mycket är personliga egenskaper ? Hur mycket är träning och erfarenhet ?**

Begreppet **anställningsbarhet** var nytt för eleverna, men de hade inga problem med att förstå innebörden i ordet.

En elev säger direkt *”för mig är anställningsbarhet beredskap, erfarenhet, engelska, service, bemötande och hur man lever”*.

En annan att *”får anställningsbarhet med åren, man tror man är mogen och klarar allt, provar olika yrken, inser att man mognar längs vägen, utveckling från Grövelsjön till Cypern, olika positioner men hur man hanterar möten med människor och arbetsuppgifter, säkerhetstänk och skaderisker”*.

En tredje *”vissa lättare för det, utstrålning, men alla kan utveckla det väldigt fort genom erfarenhet, beror på ens uppväxt, hur man ser på saker och ting, inställning, flexibilitet och hur man ser på förändringar, branschen efterfrågar helst 3 års arbetserfarenhet, vi har i alla fall APU-erfarenheterna”*.

Några är mer inne på fördelningen och säger *”kunskap och erfarenhet, alla delar är med”* och *”börjar från scratch, mycket tillfört, lärt om arbetslivet, 50-50, alltid varit självsäker och aldrig rädd, men mer stabil nu och trygg med att presentera saker, lärt mig hur man fångar publiken”* och *”alla dessa punkter, kunna ha glimten i ögat, uppväxten präglar en, men teknikerna och hur föra sig, få förklara och förstå, praktik/APU:n och praktiska övningar ger färdighet, 4+6+9 veckor - älskat det”*.

Några funderar kring varifrån och hur anställningsbarheten kommer *”vår kunskap tillförd här och på APU:n, visste att man ska vara glad och positiv – men vikten av trevligt bemötande glöms lätt och behöver tränas och påminnas om igen och igen”* samt *”förklarar någon något fastnar det, kunskap om något speciellt, måste ha lite innan, något att bygga på när man utvecklas som person”*.

4.1.21 **Fråga 10a - Vad tycker du om hur god din beredskap för yrkesmässigt arbete inom turismbranschen är ?**

Alla eleverna tycker att de har en god beredskap för arbete inom turism. En av killarna säger att han är *”bäst på det, blivit proffs efter 9 veckors APU som aktivitetsledare på Cypern”* och en av tjejerna *”tycker faktiskt den är ganska bra, känns att jag har meriter och det som företag söker, jag kan det och vet om det, vet hur jag fungerar”*. Två av eleverna är inne på att *”man kan alltid lära sig mer/nya saker”*. Ännu en tjej *”den är bra, men räcker det ?”*

4.1.22 **Fråga 10b - Vad har du?**

Det eleverna tycker att de har är:

- turismutbildning
- erfarenhet av att säsonga
- erfarenhet av turister
- bra utbildning

- självförtroende
- självsäkerhet
- mycket möjligheter
- flexibilitet
- rätt inställning
- samarbetsförmåga
- högre röst
- bra på informationssökning
- intresse och vilja
- initiativ
- beredskap för olika situationer
- vågar tala engelska
- väldigt mycket, små saker
- leklust

Och som en tjej säger *”får se hu hur långt jag kommer med den får vi se nu när arbetslivet väntar”*

4.1.23 Fråga 10c - Vad saknar du ?

Flera elever menar att det de saknar är ålder och år av erfarenhet, ännu inte så stort nätverk inom branschen *”jag är fortfarande ung och saknar erfarenhet, jag har jobbat, men inte på så många ställen än”*.

Två av eleverna efterlyser ännu mer av resegeografi i form av kartkunskap och databokningsystem för flyg världen över så k IATA-kompetens. Vi nosar på det lär oss de absolut mest förekommande koderna för flygplatser och flygbolag samt får ett par timmar för inblick i bokning via SMART – kan bara nosa och ge dem en förståelse ifall de vill fördjupa sig i IATA (minst 10 veckors heltidsstudier) eller TRAC (som tvåårig resebyråutbildning).

4.1.24 Fråga 10d - Skulle gymnasiet kunna gett dig det ? Motivera.

Åldern kan inte skolan göra något åt, det kommer med åren. Erfarenhet tycker flertalet att de fått så mycket de kunnat *”jag har fått all erfarenhet jag kunnat få”, ”delvis fått det, se tiden an”, ”resten får tiden och åren ge mig”*. Databokningssystem/IATA har några fått delvis på APU:n men de föreslår mer av det genom studiebesök och fler gästföreläsare.

4.1.25 Fråga 11 - Hur nöjd är du (skala 1 (minst) – 10 (mest) ? Motivera.

Eleverna ger turismämnet ett medelvärde 9.1. Skolan som helhet får något lägre av en elev vilket ger medelvärdet 8.53. På det stora hela tycker de att de fått ut mycket och är nöjda men tycker ändå att det kunde varit lite bättre. Någon tycker att hon skulle tagit bättre vara på tiden och lärt sig mer, någon att vissa saker/beslut varit onödiga och att det varit både upp och ner. De som är mest positiva tycker att det varit bra med frihet, att han haft viljan att göra det här, fått utlopp för intresse för äventyrssport. En annan kille sammanfattar med att han haft 3 härliga år.

4.1.26 Fråga 12 - Något mer du vill ha med/sagt som du anser viktigt kring detta ?

Eleverna ger här både uttryck för tacksamhet till oss lärare och tycker att turistgymnasiet är en *”bra skola med stora möjligheter, den är liten, lärarna lägger märke till en, allt är rättvist*

och vid bedömning ser ni lärare vilka som jobbar och som är värda olika betyg”. Vi uppmanas ”fortsätt jobba mycket praktiskt och ha praktiska prov”.

Ett förslag tas upp att eleven skulle viljat ha fått göra turism–APU redan i åk 1 och inte kök/servering som nu är fallet för alla elever.

Den elev som varit mest engagerad och ställt upp i alla lägen vid internationella besök på skolan uttrycker sin önskan om att hon gärna hade fått möjlighet till utbytesresa till utlandet för att ha fått utbyte med andra skolor och *”skulle gärna rest t ex till Polen”.*

En elev säger att man blandar ihop vad som är vad, det går ihop liksom, mycket har varit kul, men ska bli skönt att sluta, en annan uttrycker att det är *”samtidigt tråkigt att sluta men så befriande”.*

5. DISKUSSION & SLUTSATS

5.1 Metoddiskussion

Jag valde att intervjua 8 av mina turismelever i åk 3.

Genom litteraturstudierna har jag skaffat mig kunskap om hur ett lands turism skapar jobb och lockar ungdomar att studera turismämnet så att de står bättre rustade för en yrkesverksamhet inom turismbranschen samt skaffat mig förståelse för forskningens diskussion om huruvida det är bäst med skolförlagt eller arbetsplatsförlagt lärande för att ge livslångt lärande och bäst yrkeskunskaper och hur dessa två former av lärande bör kombineras för att främja integration av teoretisk reflektion och situerat lärande.

Elevintervjuerna gav mig många positiva tankar och upplevdes givande. Urvalet speglade klassens sammansättning ur ett genusperspektiv då hänsyn togs till att det är fler tjejer än killar. Även försök till spridning mellan elevernas APU-erfarenheter samt bostadsort låg till grund för urvalet av elever. Detta för att få ökad bredd på svaren och på så sätt ökad tillförlitlighet. Intervjuerna gav bred information om hur eleverna uppfattar turismämnet.

Genomförandet av intervjuerna gick bra och jag upplevde att eleverna var motiverade och avslappnade och att dialogen var bra. Intervjuerna fick struktur av frågorna, men jag skulle behövt mer träning/kunskap om intervjuteknik och möjligen kunde jag ha lagt ännu mer tankearbete på planeringen av intervjuerna och frågornas utformande. Intervjuerna fick struktur av frågorna, men delvis tolkade eleverna frågorna olika och svarade på olika saker, delvis kom svar på vissa frågor på en annan fråga så att när den frågan kom var den redan besvarad. För att ha undvikit detta borde jag kanske testat av frågorna i ett par testintervjuer innan de riktiga intervjuerna genomfördes. Jag hade också relativt många frågor och skulle eventuellt kunna ha slagit ihop några eller strukit dem. Jag upplever ändå att jag fick ett material som belyser min huvudfråga om hur eleverna uppfattar turismämnet. Ingen av eleverna ville läsa igenom sina svar efter att jag skrivit ut dem och ingen hade efteråt några frågor kring intervjun.

Bearbetningen av intervjusvaren skulle kunna drivas längre och kopplas närmare till den forskning som gjorts kring betydelsen av arbetsplatsförlagt lärande. Jag är övertygad om att det skulle kunna vara ett helt eget undersökningsområde och examensarbete. Nu handlar ju mitt arbete om uppfattningen av turismämnet och inte om uppfattningen av APU. Helt klart är ändå att APU:n är en betydelsefull del av ämnet och att mina elever uppfattar att samspelet mellan skolförlagt och arbetsplatsförlagt lärande och att vårt sätt att arbeta med såväl APU som praktiska projekt främjar integration av teoretisk reflektion och situerat lärande.

Tidigare i mitt arbete planerade jag att även intervjua turism lärare och representanter för Turismbranschen. Detta för att sedan jämföra den bild jag fick från respektive håll. Jag var också inne på att använda enkäter med en större grupp och observationer men det skulle gett mig ett så omfattande material att bearbetningen hade försvårats och krävt så mycket tid att mitt arbete inte skulle blivit klart.

5.2 Resultatdiskussion

5.2.1 Hur uppfattar eleverna turismämnet?

Att turista, semestra, resa och uppleva nya saker är för de allra flesta någonting positivt. Många elever väljer att studera ämnet turism för att i framtiden ha möjlighet arbeta med turism, just för att de för dem upplevs positivt och att de vill arbeta med människor i dessa positiva situationer, ta hand om dem, serva dem och förgylla deras upplevelser samtidigt som de själva vill verka i denna miljö.

Kort kan sägas att det många elever tycker är den viktigaste och mest givande delen av utbildningen är APU:n, att undervisningen är relativt praktisk samt att de själva får lära sig samarbeta och ta mycket ansvar inte minst i olika skarpa (verklighetstroga) projekt.

Reseledare och aktivitetsledare är yrken som många av eleverna hoppas på – därför är reseledarkunskapen jämte APU:n den del av utbildningen som särskilt många elever uppskattar.

Medelvärde för turismämnet är 9.1 och skolan som helhet 8.53. Att en av tjejerna delar upp betyget i två delar visar att det kan vara oklart om vad som avses - turismen, skolan eller den egna insatsen. Det kan tolkas olika. Hur som helst är siffrorna mycket bra och det känns roligt.

Eleverna tycker att de lärt sig mycket och att de fått jobba mycket praktiskt, något som flertalet elever har efterfrågat genom året och tyckt varit bra. Därför har jag och mina kollegor utvecklat detta allt mer. Det känns som en bekräftelse på att det arbete vi lägger ner är gott. Visst är det intrycket och den känsla man uppfylls av i samband med att eleverna redovisar sin APU-period för varandra muntligen och för oss lärare i skift, efter att den avslutats. Många andra typer av utvärderingar fokuserar på vad som kan bli bättre och det blir då mer ett uttryck för förbättringar och gnäll. Det här mäter inte lika brett utan går enligt min mening mer på djupet. Här kommer fram en god bild om hur eleverna uppfattar ämnet turism. Och de tycker att turism som ämne är roligt och har så mycket möjligheter – precis som jag tycker!

5.2.2 Vad uppfattar eleverna att de lär sig?

I ett helhetsperspektiv anser många elever att de fått arbeta en hel del praktiskt och fått insyn hur det är att arbeta med turism, mycket tack vare APU, studiebesök och gästföreläsare. Ändå har många elever under sin gymnasietid känslan av att mycket är teori och det är inte verklighet. De arbetar inför sina klasskompisar, föräldrar, pensionärer och många menar sig ha klarat det annorlunda om det varit på riktigt.

När jag vid uppstart av en ny kurs ber eleverna fundera och diskutera runt frågan "Vad bör turismkursen innehålla" d v s "Vad behöver du kunna för att i framtiden arbeta med turism", tyckte flera elever (lite skrämmande nog) att det inte var samma fråga. Efter en stunds funderande kommer sedan i deras tappning skolverkets kursmål ett efter ett. "Känna till vad turism är, hur turistföretag arbetar, vara servicemedvetna, kunna om platser, orter och andra länder och hur man reser, transportalternativ och om biljettering, känna till andra kulturer m m, m m".

De kunskaper man får genom att läsa turism är gångbara även i många andra sammanhang eftersom ämnet är ett brett ämne innehållande service, media, kommunikation,

psykologi/beteendevetenskap, ekonomi, marknadsföring, geografi, kulturhistoria, språk, IT samt ren yrkeskunskap.

Formning innebär att eleven formas in i yrket och består i aktivt deltagande av lärare och elev. Eleven tar över / härmar via uppträdande och dialog med värderande utsagor och disciplinering över lärarens /branschens rutiner och tankesätt. Ibland handlar det om tvång till vissa handlingar och beteenden genom ett yttre implicit hot *"om du inte kan det här kommer du aldrig att klara dig i branschen"*.

5.2.3 Hur ser eleverna på infärgning av turism i övriga skolämnena?

"Hotell och Restaurangprogrammet har gamla traditioner. Tidigare bedrevs restaurangskolornas undervisning i huvudsak på arbetsplatserna och stor hierarki rådde. Idag sker det mesta av undervisningen i skolan med mer av teori, även om praktiken för eleverna är mycket viktiga och uppskattade inslag". (Skolverket 1997)

Här ser jag att en förändring skett då vi på Turistgymnasiet under de 11 år jag arbetat här satsat mycket tid för kompetensutveckling på problembaserat lärande, storyline, inlärningsstilar och den typen pedagogisk utveckling. Det känns rent utav lite svindlande att det äntligen syns i elevernas syn på skolan.

Enligt läroplanen ska lärare samverka och använda infärgning i enlighet med citatet ovan. Detta gäller inte minst kärn- och karaktärsämneslärare. Sådan samverkan förekommer på flertalet skolor inte alls. De hinder som nämns är restaurangverksamheten, schemaläggning, olika gruppstorlek/ grupp sammansättning, vitt skilda lokaler, brist på planeringstid, olika arbetssätt, synsätt och kulturer (Skolverket, 1998)

Jag anser egentligen att infärgning är ganska självklart, men det är lätt att säga och betydligt svårare att genomföra. På frågan om de ser på respektive turismkurs, turismämnet som helhet kombinationen av yrkesämnena eller skolan som helhet ser man i för sig att eleverna har syn och att vissa ser det som en helhet *"jag ser på skolan, men mest APU:n, liten skola, kul, nära alla – glad för det"* medan andra ser fragment eller delar av helheten framför helheten. En del ser på yrkesämnenas kombination och andra mer av turismprofilering inom alla kurser de läst.

Några tycker både och. De säger att det är svårt att svara på. *"läst på bredden och fått helhetsperspektiv inom både restaurang, hotell, turism ... men även inom vissa kärnämnena har det gått igen med turism ex samhällskunskap, historia, religion, estetisk verksamhet osv, gjort saker ihop, speech ja, men inte ämnena som engelska A och B, matten"*.

Några av eleverna beskriver att det har varit *"mycket turism även i andra ämnena"* och att *"mycket på skolan är färgat av turism"*. Det sägs av eleverna att inte allt är turismfärgat och att det *"skulle kunna vara mer även i matte och naturkunskap"*. *"Främst kombinationen av språk, praktik, service och turism, basår åk 1 med grunden inom restaurang, hotell och turism och att man sedan fördjupar sig"*. Kombinationen får en att tänka.

Att språk är viktigt för turismen lyfts fram och kursen speech – muntlig framställning på engelska *"tycker några har varit bland det bästa för att få en bra turismutbildning, språk är viktigt!"*

Så det känns lyckat och att allt pyssel med att få ihop tid för planering och pedagogisk utveckling och till samarbetsprojekt faktiskt gett eleverna denna förändrade syn. För det krävs

att arbetslagsarbetet fungerar bra och kännetecknas av ett positivt och långtgående samarbete och ett projektorienterat arbetssätt med flera ämnen inkopplade samt stort elevansvar och elevinflytande. Det är viktigt att utgå från eleven och se till helheten.

På Turistgymnasiet är detta något som förekommer relativt stående, ibland mellan två ämnen, ibland mellan nästan alla ämnen, oftast i en årskurs, ibland över årskurserna. Enligt eleverna uppskattas detta och det är något de menar får dem att lära sig på ett sätt som är bättre och mer nära verkligheten. De får ta mycket ansvar och använda sin kreativitet. Visst begränsar ekonomin oss men detta är ett prioriterat område. Eleverna uppmanar oss att fortsätta jobba mycket praktiskt och att ha praktiska prov.

Tävlingar och internationellt utbyte är ruggigt i kakan liksom möjlighet till utlands APU. Det är viktigt med interkulturell tolerans och förståelse. Detta är olika sätt att sporra och belöna de målinriktade samtidigt som man på så sätt försöker hantera heterogeniteten bland eleverna.

5.2.4 Hur uppfattar eleverna APU:n?

Nästan alla elever vid Turistgymnasiet är mycket positiva till sin APU och anser att den är den viktigaste delen av hela deras utbildning. Många anser sig ha lärt sig mera på de veckorna än på hela övriga gymnasietiden ”4+6+9 veckor - älskat det”.

En stor och troligen avgörande del för Turistgymnasiets överlevnad, särskilt då vi är en liten skola, är vår utlands-APU och det nät av APU-platser vi byggt upp runt om i Europa under de tolv år som skolan funnits. Vi började i Tyskland 1997 och under senare åren har vi haft våra åk 3 elever placerade i ca 2 månader på APU-företag inte bara hemma i de nordiska grannländerna (mest i Norge) utan också i England, Irland, Frankrike, Spanien, Malta, Grekland, Cypern och Österrike – ja t o m i USA. Några platser är via elevers kontakter, men det mesta är platser vi knutit till oss efter hand.

”Höjdpunkten var helt klart min praktik/APU 9 veckor på Cypern/Kreta/Irland” står för mycket av detta. Men det är inte bara att skicka iväg eleverna. De ska ha ett skyddsnet och i många fall samarbetar vi med skolor eller utbildningsföretag i respektive land som kan rycka in om något som eleverna har jobbigt med händer. Ibland finns andra stödpersoner utanför APU-platsen ex fd kollega. Hemlängtan är vanligaste åkomman (drabbar de flesta) men olycksfall, sjukdom, inbrott, våldtäkt drabbar även ungdomar som är på APU och även i utlandet. Vi har tjänstereseförsäkring till alla elever som reser utomlands.

Det som oftast är avgörande för APU:n är att eleven får eller har möjlighet att bo nära APU-platsen. Finns det boendekostnader använder vi för det de Leonardo-medel vi beviljats i omgångar. Ett visst antal av dessa är knutna till vissa länder – så t ex till Cypern om 13 elever åker dit och det bara finns 3 stipendieplatser får alla eleverna 3/13 av sin flygresa ersatt. Andra länder som inte är riktigt lika populära har färre intresserade elever och på så sätt kan även de elever som inte har riktigt med ekonomi för att åka hemifrån ändå få komma iväg, om än kanske inte till sitt förstahandsval. Vi hjälper även eleverna med andra stipendier som kan sökas.

Alla elever som uppfyller kriterierna ska ha möjlighet att få åka om de vill. Kriterierna är fem – bra omdöme från tidigare APU, sköter sin närvaro i skolan, inga IG:n (på avslutade, obligatoriska kurser), social/kulturell kompetens, tillräckliga språkkunskaper för de aktuella arbetsuppgifterna. Detta ger grönt ljus beroende på vad man sökt, finns tveksamheter eller

IG:n att fixa blir ljuset gult och det i sin tur slår om till grönt eller rött. Rött betyder stopp på det som sökts av eleven. Ljusen får de ca 4-5 månader innan aktuell APU-period.

Någon av oss på skolan har oftast besökt APU-platsen och varje år brukar vi få möjlighet att besöka någon plats även längre bort.

Ca 75% av våra elever i åk 3 gör utlands-APU (ca 25-35 av årskursen 35-45 elever. Inom turismfördjupningen är siffran ännu högre – ifjol var t ex endast 3 av 23 elever där kvar i Sverige. Även om andra skolor också har utlands-APU sker det inte i den här omfattningen – det är vår styrka och vår unikheter. Vi har ganska regelbundet besök från andra skolor eller skolverket och andra intresserade om hur vi arbetar med detta (t o m Mr Björklund himself har varit på gång men avbokade dagen innan och Mr Baylan har skickat diplom som hänger på väggen).

Vår APU är inte perfekt och alla elever trivs inte fullt ut eller är helt nöjda med sina arbetsuppgifter, men i backspegeln har de haft en fantastisk upplevelse och fått möjlighet. Så att vi är något av föregångare på detta område stämmer när en av eleverna hävdar att *”praktiken/ APU:n, det finns ingen annan skola som har det så bra som här, hade inte den varit så hade inte skolan stuckit ut och varit föregångare, det når fram och det är det som diskuteras på bussen, andra skolor har kommit efter på det, försöker ta efter men där är Turistgymnasiet unika”*

Där utöver känns det väldigt roligt att få bevis på elevernas progression och att de så starkt upplever sin egen utveckling och att de lär sig nya saker som de inte bara kan använda på just den avdelningen utan att de kommer på ett eget handlingsätt för längre fram *”det man lärde sig i Grövelsjön tog man med sig och kunde utveckla och finslipa under Cypren-APU:n”* samt att *”även den teoretiska delen, nu har det satt sig och man vet hur det fungerar”*. Det visar att de lärt sig att kombinera inställning, färdighet och omdömesförmåga till en helhet och med hjälp av APU-uppgifter som redovisas tillbaka på skolan får de tillfälle att återkoppla och reflektera.

Inom alla sorters turism utgör den direkta kontakten med gästen en speciell omständighet och många arbetsplatser är därför försiktiga med att ta emot gymnasieelever. Som APU-ansvarig lärare månar man om skolans rykte och väljer APU-plats efter elevens lämplighet. Jag brukat tuta i mina elever att de ska *”investera väl då de är skolans ambassadörer och deras insats är inte bara viktig för dem själva utan också för alla dem som kommer efter ... deras insats är en del av skolans rykte och det ryktet är viktigt även för dem själva den dag de står där med studentbetyget i näven och ska ut i turismbranschen och söka jobb”*.

Alla elever har rätt till en APU-plats och finns osäkerhet om elevens förmåga finns olika strategier. Antagligen är öppenhet och att handledaren får inblick i situationen samt att man gör täta APU-besök den mest sannolika. En väl inarbetad plats kan fungera eller en ny plats som man kan tänka sig att tappa igen. Så gott som alla elever brukar ta tillfället i akt och även om skolan kanske går lite si och så, vill så gott som alla elever lyckas och gör det med stöd från skola och handledare i samspel.

Inte alla elever som stannar hemma gör det för att de måste. Självvalt är det gentemot kompisar däremot alltid. Många vill hellre lägga pengar på körkort eller stanna hemma hos hästen/hunden/pojk – eller flickvännen. Sen är det också så att hemmavid finns det ofta mer möjligheter att få mer avancerade arbetsuppgifter som mer fullt ut stämmer med kursmålen. Men detta varierar också mellan länder och företag, men t ex i England har eleverna sällan

tillräckligt god engelska för att stå i reception/telefonväxel eller liknande. Åtminstone inte i början. Där emot på Malta eller Cypern får de större uppskattning och högre acceptans av turistande engelsmän om deras engelska inte är helt korrekt. Det är också så att en APU-plats hemma i t ex Göteborg oftast erbjuder större chans till extra arbete under eller efter studierna på skolan. Så som sagt - det gäller att investera klokt!

Angående förslaget från en av eleverna att hon skulle vilja ha fått göra turism–APU redan i åk 1 är mina tankar följande: Med tanke på att det än så länge endast finns 50 p turism i åk 1 känns det svårt att genomföra. Så länge restaurang har 400 p i åk 1 är det därifrån APU:n får tas. Restaurang och serveringen där är enligt min mening en fantastisk plats att skaffa sig erfarenhet att bygga vidare på (förtrogenhet). Flertalet elever utvecklar sitt självförtroende, självständighet, samarbetsförmåga och sin gästkontakt här trots att de inte hunnit bli mer än 16-17 år. Här behövs alltid ett par extra händer och det är lätt att få uppskattning från såväl gäster som kollegor. Detta har de nytta av även om de väljer andra delar av turismen längre fram. Många elever glömmer att även äta är turism och tänker bara på göra. Inom göra arbetar endast 5% av dem som arbetar med turism och här är tuffare att få APU innan man ”vuxit i kläderna”. Restaurangfördelarna som här nämnts riskerar att försvinna om Anita Ferns förslag om två separata program – ett för Turism/Hotell och ett för Restaurang/Livsmedel blir verklighet.

Det innebär ju istället ett eget nationellt program för Hotell och Turism. Även om dessa ämnen stärks innebär det en förlust att förlora ”vårt tredje ben” d v s restaurang. Det gör det svårt, särskilt då den restaurangkunskap och erfarenhet många elever idag får där av gästbemötande och servicesituationer riskerar att utebli eftersom de kunskaperna ligger på ett annat program. Stora skolor kanske kommer att lösa detta då de kan samordna. Men för små skolor som dagens Turistgymnasier blir det svårare att hävda det behovet mot budgetsparande kommunpolitiker. Då väljs troligen den billigare varianten utan de investeringar som ett restaurangkök medför. Elevpengen skiljer idag avsevärt mellan en elev som läser Hotell på HR och som läser Turism på Handelsprogrammet. Särskilt om APU:n skall kunna kvalitetssäkras och turismkurserna få ett så praktiskt innehåll som möjligt är det viktigt med tillräckliga ekonomiska medel.

5.2.5 Vad har eleverna för framtidsplaner yrkesmässigt?

Eleverna säger sig vilja ha ett utåtriktat arbete med människor och de är intresserade av serviceyrket. Många lockas av möjligheten till utlandsarbete och möjlighet att kombinera arbete/fritid och tjäna pengar på det. Här finns många drömmar om arbete i uniform, gärna som reseledare, flygvärdinna, markvärdinna (på flygplats), hotellreceptionist eller på kryssningsfartyg. Andra vill bli jobba i hotellreception eller med konferenser. Många av dessa yrkens status jämte exponering i TV och tidningar har även viss betydelse och påverkar elevernas yrkesval. Flertalet av de intervjuade planerar att säsongsarbeta kring fd APU-platser i Medelhavsområdet (och fjällen till vintern). Några vill först sommarjobb här hemma för att tjäna in pengar till längre utlandsresor eller utlandsstudier inom turism. Även de elever som vet att lönen inom servicebranschen inte är så värst hög, säger sig söka andra värden som erfarenhet och upplevelser. Flertalet jobbat utomlands om 5 år och om 15 år har de mer ”stadgat sig”, skaffat familj och vidareutbildat sig inom företrädesvis säljteknik (bokning) och marknadsföring.

5.2.6 Hur ser eleverna på sig själva och sin anställningsbarhet?

Turism lockar många ungdomar till arbete. Samtidigt ökar efterfrågan på kunnig och servicemedveten personal. Många av eleverna har själva rest med familj/kompisar/laget och då stött på alla dessa olika turismarbetare, allt från reseledare, flygvärdinnor, guider, resebyråanställda, bokningspersonal, rederianställda, guider, turistvärdinnor, gästhamnspersonal, busschaufförer till receptionister och annan hotellpersonal. Ofta arbeten i uniform och kunniga, vänliga, leende människor, andra gånger slarvigt klädda, stressade och kanske otrevliga personer. Vilken av dessa de än mött, har eleverna lockats till yrket "detta vill och kan jag göra lika bra eller bättre" - eller helt enkelt "detta passar mig för jag är kreativ, flexibel och utåtriktad".

Begreppet **anställningsbarhet** var nytt för eleverna, men de hade inga problem med att förstå innebörden i ordet. De kompetensområden som branschens företrädare d v s **kommunikation, servicekänsla, säljteknik** och **marknadsföring** d v s kunskaper om hur man tillgodoser kundens behov och social kompetens jämte specifik branschkunskap går tydligt igen i elevernas uppfattning *"beredskap, erfarenhet, engelska, service, bemötande och hur man lever"...* *"hur man hanterar möten med människor och arbetsuppgifter, säkerhetstänk och skaderisker"*.

Att företaget driver ett vinstdrivande företag och ska ge avkastning för investeringar och utveckling nämns inte av någon av eleverna. De nämner inte säljteknik och marknadsföring annat än i termer av bemötande och nöjda kunder.

Social kompetens ser de att de har utvecklat *"mognar längs vägen, utveckling från Grövelsjön till Cypern"* samt att *"vissa lättare för det, utstrålning, men alla kan utveckla det väldigt fort genom erfarenhet, beror på ens uppväxt, hur man ser på saker och ting, inställning, flexibilitet och hur man ser på förändringar"*.

De känner att de både har och inte har erfarenhet *"branschen efterfrågar helst 3 års arbetserfarenhet, vi har i alla fall APU-erfarenheterna"* och *"får anställningsbarhet med åren"*.

Alla eleverna tycker att de har en god beredskap för arbete inom turism. En av killarna säger att han är *"bäst på det, blivit proffs efter 9 veckors APU som aktivitetsledare på Cypern"* och en av tjejerna *"tycker faktiskt den är ganska bra, känns att jag har meriter och det som företag söker, jag kan det och vet om det, vet hur jag fungerar"*. Två av eleverna är inne på att *"man kan alltid lära sig mer/nya saker"*. Ännu en tjej *"den är bra, men räcker det?"*

För att kunna få arbete på resebyrå är eleverna medvetna om att de behöver IATA-kompetens. Det vi haft möjlighet till i klassrummet är flygplats- och flygbolagskoder samt att vi haft en resebyråkvinnor som visat oss hur man bokar i olika bokningsbilder i SMART. Databoknings-system/IATA har några fått delvis på APU:n. Vill de satsa på resebyråarbete vet de vägen vidare och vad det innebär om de vill fördjupa sig i IATA (minst 10 veckors heltidsstudier) eller TRAC (som tvåårig resebyråutbildning).

5.2.7 Vad har eleverna för tankar om hållbar turismutveckling?

Många elever uppskattar också den ekotrend och det hållbarhetstänk som i sin mest renodlade form kallas ekoturism och som aktualiserats på sistone. De vill vara med och påverka såväl

bransch som gäster och göra vad de kan för att begränsa klimatförändringar. Många elever tycker det är bra att detta genomsyrar många av kurserna.

5.3 Summering

Det är min förhoppning att detta examensarbete ska kunna hjälpa dem som ska undervisa i turismämnet och erbjuda tankar och referenser vidare i det arbetet. Det är även viktigt att hålla i minnet att det är ”en produkt av sin tid”. När nu åtta år gått sedan förra kursplansrevideringen kan jag i backspegeln se att en hel del positiva steg tagits för att stärka kvaliteten på utbildning inom turism. Vi har nationella kurser med definierade mål och kriterier, vilket också gett möjlighet för en mängd nya läromedel. Det har satsats på kompetensutveckling av turismlärare både nationellt och från branschens sida. En risk som kvarstår är dock att en grupp turismlärare kommer direkt från egna turismstudier vid högskolan och blir turismlärare utan att själva ha yrkeserfarenhet och egna arbetslivs-erfarenheter från branschen. Enligt min mening borde en yrkeslärare inom turism ha såväl teoretiska studier i ämnet som egna praktiska arbetserfarenheter från turismbranschen ”två ben att stå på.

För att sammanfatta mitt resultat använder jag en s k SWOT-analys. Det är ett marknadsföringsbegrepp för en nulägesanalys som visar styrka **strength** och svaghet **weakness** samt möjligheter **opportunity** och hot **threat** när det gäller turismämnet.

Turismämnetets styrkor

- relativt lätt att få intresserade och motiverade elever
- varierat och brett innehåll
- praktiskt blandas med teoretiskt
- gångbar kunskap även för andra yrkesval
- utmanar eleverna till att vara kreativa, flexibla och utåtriktade
- uppdaterat kursinnehåll
- kreativt och rörligt yrke
- utlandspraktik/APU
- möjlighet till arbete direkt efter studierna
- branscherfarna elever efter 19 veckors APU
- anställningsbarhet
- uppdaterat material och bra branschtidningar ex Hit & Dit
- miljötank med i alla kurser
- bättre rustade elever som lärt sig om branschens baksidor/risker
- del av varandras APU-upplevelser
- språkanvändning
- helhetsperspektiv inom restaurang, hotell och turism
- möjligt kombinera hobby ex äventyrssport med att tjäna pengar
- koppling till entreprenörskap och eget företagande

Turismämnetets svagheter

- ont om turismlärare med helhetssyn, branscherfarenhet och lärarbehörighet
- svårt att få fullvärdig APU som överensstämmer med kursmål för alla elever
- bristande information till eleverna om alternativ för gymnasieutbildning inom turism
- svårt med helhetssyn – komplex näring
- svårt ge eleverna fullgoda bogningskunskaper
- elever med fokus på annat än studier
- oanpassade lokaler

Turismämnnets **möjligheter**

- samverkan och infärgning mellan kärn- och karaktärsämneslärare
- arbetslagsarbete
- närma sig och utveckla samarbetet med turistbranschen
- mer tid och resurser för handläggning av APU
- ökade möjligheter till kompetensutveckling inom ämnet
- möjlighet för lärare att återgå till branschen med regelbundna intervall
- profilering och marknadsföring
- kvalitetssäkring
- behovsanpassning
- påverka beslutsfattare och politiker
- koll på framtida trender inom turism
- koll på konkurrerande utbildningsmöjligheter
- könsutjämning – fler killar till turismutbildningarna
- fler och bättre läromedelsalternativ
- ökade möjligheter till kombination arbete – studier
- längre APU/praktik
- säsonganpassad utbildning
- starkare nätverk för elever och lärare med andra skolor och arbetsplatser inom turism
- elevmedverkan i planering
- träna självförtroende och synliggöra grupprocesser

Turismämnnets **hot**

- för många utbildningsalternativ, kvantitet istället för kvalitet
- unga elever vet inte vad de ger sig in på – håller inte måttet (självförtroende, initiativ och ansvar)
- tröghet på lärarhögskolorna att inse akut behov av turismlärare
- alltför få och svåra möjligheter att bli behörig i turismämnet
- nischänkande
- bristande förkunskaper hos många av eleverna
- p g a lärarbrist är ”tycker om att resa” nog som kvalifikation för turismlärare
- lönesituationen inom turismbranschen lockar elever till annat
- brist på planeringstid
- skolans ekonomi

5.4 **Slutsats - utbildning inom turism säljer bland unga**

Jag har fått bilden bekräftad av att Turistgymnasiet attraherar en annan grupp ungdomar, där den absoluta majoriteten bara väntar att få erövra världen och gärna vill både resa till och arbeta i andra länder, träffa folk och möta andra kulturer och lära språk. Många elever upplever att dagens gymnasieskola inte är för dem. De vill ut och tjäna pengar, flytta hemifrån och leva självständigt. För dem passar det upplägg vi har på Turistgymnasiet!

Eleverna tycker att de får mycket ansvar och frihet. De anser sig ha fått ett varierat arbetssätt med många praktiska inslag och en hel del skarpa projekt. Det som främst säljer in Turistgymnasiet hos eleverna är att vi erbjuder alla elever 19 veckors APU och att en stor majoritet får och tar chansen att göra den i utlandet. APU:n lever upp till eller t o m överträffar elevernas förväntningar.

Sammanhållning, att kunna samarbeta i lag och att ta stort gemensamt ansvar är viktigt. Eleven känner sig behövd och självkänslan växer. Det är viktigt att arbeta med och göra eleverna medvetna om grupprocesser.

De slutsatser jag kan dra av mitt arbete är att utbildning inom turism säljer bland unga. Den spännande turismbranschen med sina möjligheter ses av dessa turismelever som en väg som de väljer för att få perspektiv på det vanliga svensson-livet och för att utveckla sig själva och sin sociala kompetens genom att lära sig mer om service, gästbemötande, kulturmöten, språk, kommunikation och annat som de kan ha nytta av i sitt livslånga lärande.

De tycker inte riktigt att den vanliga skolan eller att deras vardag är för dem. de vill lära sig genom att göra det och genom att uppleva turismbranschen inifrån. De har behov av att ”upptäcka världen” och drömmar om att förbättra den antingen genom en nöjd gäst, genom att påverka sina gäster och arbetsgivare att ansvar för en hållbarare turismutveckling eller genom att bekämpa fattigdom med hållbar ekonomisk tillväxt genom turism i de länderna eller i tillväxtregioner här hemma. Under vägen vill de träffa människor, utvecklas, ha roligt tillsammans med andra och lära sig hantera problem. Hellre andras än sina egna. Så småningom vill de ändå skapa sig mer av svensson-livet, läsa vidare och skaffa bostad, bil, familj, hund, sommarstuga eller vad det innebär. Fram till dess vill de leva livet i ”turistbubblan”.

För det gäller att rusta dem så att de klarar sig – ge dem verktyg för yrkesliv och som samhällsmedborgare och privatpersoner. De elever som jag intervjuat beskriver att det de lärt sig kommer de att ha nytta och glädje av i framtiden – i stort som smått.

Förslag till fortsatt forskning skulle vara att närmare undersöka hur APU:n uppfattas av turismelever och koppla det till aktuell forskning. Likaså vore det intressant att jämföra elevernas uppfattning om turismämnet med turismlärares och turismbranschens företrädares uppfattningar.

6. REFERENSER OCH KÄLLOR

Litteratur - turism

Aronsson, Leif & Tengling, Monica (1995, 1997, 2003): *Turism - världens största näring*. Liber. Malmö. ISBN 91-47-07259

Tengling, Monica, Friberg, Ann-Britt, Lindmark, Margaretha & Tjörnhammar, Elisabeth: *Turism BAS*. Liber. Malmö. ISBN 91-47-08730-3

Blom, Thomas, Ernfridsson, Fredrik, Nilsson, Mats & Tengling, Monica (2002, 2008): *Turism & resor*. Liber. Malmö. ISBN 91-47-08853-9

Blom, Thomas, Ernfridsson, Fredrik, Nilsson, Mats & Tengling, Monica (2002): *Turism – natur, kultur, miljö*. Liber. Malmö. ISBN 91-47-06328-9

Mårtensson, Sanne, Nilsson, Jan Henrik & Tengling, Monica (2004): *Affärsturism*. Liber. Kristianstad. ISBN 91-47-07309-8

Grip Röst, Ylva, Hansson, Kerstin, Laursen, Jeanette & Tengling, Monica (2003): *Marknadsför turism*. Liber. Malmö. ISBN 91-47-06563-9

Erlandsen, Eva (2005): *Guide och reseledare*. Liber. Malmö. ISBN 91-47-07404-4

Löfstrand, Stig (1995): *Nöjdare gäster*. Liber. Malmö. ISBN 91-23-01686-0

Fock, Henrik (1994): *Service för framgång*. Hermods. Lund. ISBN 91-23-01394-4

Litteratur - övrigt

Johansson Bo & Svedner Per (2001): *Examensarbetet i lärarutbildningen*. Kunskapsförlaget, Uppsala. ISBN 91-89-04036-8

Patel, Runa & Davidson, Bo (2003): *Forskningsmetodikens grunder*. Studentlitteratur. Lund. ISBN 91-44-02288-3

Rapporter

Gymnasieutredningen SOU 2008:27, Ferm A, *Gymnasieskolan i en ny tid – förslag och bedömningar* (2008)

Skolverkets rapport 153/1998, *Samverkan Skola – Arbetsliv*

Skolverkets rapport 168/1998, *Utvärdering av 5 gymnasieprogram*

Skolverkets rapport 144/1997 *Vem tror på skolan? Attityder till skolan*

Turismens utredningsinstitut *Turism - en näring som skapar jobb* (2006)

Turistdelegationen *fakta om svensk turism* (2005)

Turistdelegationen/SKOP, Franzen M, *Kompetens- och utbildningsbehovet i turistnäringen* (1997)

Turistdelegationen/RTS, *Turismforskning 2005 - nationellt forsknings- och utvecklingsprogram* (1999)

Turistdelegationen, Andersson B, *Kartläggning av arbetsmarknadsutbildningar i Turism* (1997)

Examensarbete

Ek A, *Gren eller inriktning? Turism som utbildningsprofil på S-programmet*, Malmö högskola (1996)
 Redelius J, *Teaterproduktion – nyckeln till utveckling*, Malmö högskola (2005)

Föreläsningar

Ulf Jacobsson, *Gymnasieskolan i en ny tid – allmänt och hotell/turism*, Halmstad, 20080418
 Örjan Olsson & Peder Grell, föreläsare på TUR-mässorna 1997-2004, 2006-2008 *Vad krävs av framtida medarbetare inom turismen*, Göteborg, 20080315
 Leif Holmström, SHR, Kvalitetssäkring av HR-programmet, Lund, 20060316 + 990211
 Urban Olsson, Skolverket & Virginska skolan, Örebro, *De reviderade kursplanerna*, Lund 990211 & Jönköping mars 2000, Kolmården 2003
 Cecilia Wigerstad, Skolverket & Värnhemsskolan, Malmö, *De reviderade kursplanerna*, Malmö feb 2000 & Stenungsund maj 2000, Kolmården april 2003
 Ylva Malm, Skolverket & Handelsprogrammet, Växjö, *De reviderade kursplanerna*, Göteborg feb-2000,

Personliga intervjuer

Oscar Bergström, Västra Frölunda
 Alexandra Isaksson, Västra Frölunda
 Sara Johansson, Bohus
 Tove Green, Skärhamn
 Denise Hofling, Storfors (Värmland)
 Josephine Nordenhjälms, Göteborg
 Therese Svensson, Öckerö
 Olle Tolwers, Romelanda

Internet

Skolverkets hemsida, Nationella program, samt Kursmål och betygskriterier.
www.skolverket.se

UCT Turistgymnasiets hemsida.
www.tjorn.se/innehall/utbildning/gymnasium/turist/internationalisering

Bilagor

Bilaga 1 Elevintervjufrågor – Hur ser eleverna på turismämnet?
 Bilaga 2 Ursprungliga intervjufrågor
 Bilaga 3 Turistgymnasiets internationalisering

HUR SER ELEVERNA PÅ TURISMÄMNET

Intervjufrågor:

- 1a). Vad fick dig att välja att läsa turism på gymnasiet?
- b). Vad var ditt mål yrkesmässigt?
- c). Har det målet förändrats under din gymnasietid?
- d). Vad har du för planer yrkesmässigt nu när gymnasietiden går mot sitt slut och du tar studenten om några veckor?
- e). Med facit i hand – skulle du göra samma val idag? Varför/varför inte?

- 2). Vad har du lärt – nämn fem saker du tycker varit viktiga och som gett dig något för framtiden?

- 3). Planerar du att jobba med turism i framtiden? Med vad? Om fem år? Om femton år?

- 4). Skulle du vilja läsa vidare inom ämnet på KY (kvalificerad yrkesutbildning) eller högskolan?

- 5). Jämfört med andra ämnen på gymnasiet, vad är typiskt/speciellt med turismen? Skillnader? Likheter?

- 6a). Hur ha vi arbetat (arbetsmetoder)?
- b). Vad har du lärt dig på det?
- c). Vilket har gett dig mest? Motivera.

- 7). Ser du på respektive turismkurs, turismämnet som helhet, kombinationen av yrkesämnena eller skolan som helhet när du ser på din turismutbildning? Rangordna.

- 8a). Vilka turismkurser har du läst?
- b). Kan du beskriva de skilda kursernas innehåll?
- c). Vad var bra med respektive kurs?
- d). Vad var mindre bra?
- e). Är det bitar du saknar?
- f). Finns det någon del du funnit onödig/hellre varit utan? Motivera.

- 9). Anställningsbarhet – hur mycket är tillförda kunskaper? Hur mycket är personliga egenskaper? Hur mycket är träning och erfarenhet?

- 10a). Vad tycker du om hur god din beredskap för yrkesmässigt arbete inom turismbranschen är?
- b). Vad har du?
- c). Vad saknar du?
- d). Skulle gymnasiet kunna ha gett dig det? Motivera.

- 11). Hur nöjd är du (skala 1 (minst) – 10 (mest)? Motivera.

- 12). Något mer du vill ha med/sagt som du anser viktigt kring detta?

Ursprungliga intervjufrågor

Ålder?

Kön?

När var du turist senast?

Hur mycket har du rest runt och sett av Sverige?

Har du rest utomlands många gånger?

Vad vill du så småningom ha för ett jobb?

Vad vill du ha ut av arbetet?

Rangordna hur viktigt om du har flera saker som är viktiga.

Hur kommer det sig att du valt att läsa turism?

På vad sätt fick du information om utbildningen?

Tycker du att förhandsinformationen överensstämmer med verkligheten?

Har du någon arbetslivserfarenhet?

Från vad?

Har någon du känner arbetat med turism?

Om ja - i så fall vad för turism?

Vilka egenskaper tycker du är viktiga hos den som arbetar med turism?

BILAGA 3

Från Turistgymnasiets hemsida:

Internationell profil***Kontakter i Europa -***

Under flera år har Turistgymnasiet byggt upp ett stort kontaktnät med både skolor, hotell och andra företag i ett flertal länder i Europa. Dessa internationella kontakter är mycket viktiga för oss på Turistgymnasiet. Varför då? Jo, det innebär att vi kan placera elever på utlands-APU i trean. För närvarande har vi ett starkt samarbete med företag och utbildningsorganisationer i England, Cypern, Irland, Spanien, Tyskland, Polen, Grekland, Frankrike och Malta. Detta innebär för dig som elev att du under din utbildning minst en gång kommer att under en kortare (3-4 dagar) eller längre (nio veckor) period vistas i och/eller träffa andra elever från något eller flera av dessa länder. Vid resa till något land eller besök av elever från andra länder kommer du kunna få personliga kontakter med elever från dessa länder och kanske också få möjlighet att själv åka till något av länderna, antingen vid en studieresa eller under din APU i åk tre. Vi tycker det är väldigt spännande att kunna erbjuda stora möjligheter till kontakter och erfarenheter tillsammans med människor i andra länder.

Vår elev Sandra gjorde sin APU i södra Spanien som guide från hästryggen.

Gör din APU utomlands

I årskurs tre finns alltså möjlighet att pröva på arbetslivet utomlands. I dagsläget har skolan alltså APU-platser i nio europeiska länder: Irland, Cypern, England, Tyskland, Grekland, Frankrike, Malta, Spanien och Österrike. Samarbetet med näringslivet och APU-perioderna är mycket uppskattade inslag i utbildningen. Att kunna göra sin APU i utlandet är en mycket bra erfarenhet och merit inför en framtid i vilket yrke som helst, men framför allt inom turism-, hotell- och restaurangbranschen.

Claudia och Madeleine var i Nerja utanför Malaga i Spanien och jobbade på hotell i nio veckor. Här står de med sin handledare.

Vi jobbar med EU

Turistgymnasiet deltar för närvarande även i två EU-projekt. Båda är inom det s.k. Leonardoprogrammet.

1. Internationell Praktik - IPK

Det första kallas Internationell Praktik - Genomförande och validering och förkortas IPK. Projektet är till för att ytterligare utveckla arbetssättet med utlands-APU i utbildningen.

2. Internationellt Språkutbyte - Språkutveckling

Det andra projektets titel är Internationellt Språkutbyte - Språkutveckling för lärare och handledare i engelska och yrkesämnen. Detta projekt är till för att utveckla undervisningen när det gäller engelska som branschspråk.

Vi har beviljats medel för ytterligare ett EU-projekt som är inom ett annat program som kallas Comenius. Detta är ett samarbetsprojekt kring ekoturism och hälsa i fyra europeiska länder: Sverige, Polen, Tyskland, England. Det projektet kommer att innebära resor och utbyten för våra elever till dessa länder.

Här står sex av våra elever plus engelska lärare på ett college i England. Eleverna fick prova på kurser och knöt många nya kontakter.

Tävla i turism

Ett ytterligare exempel på Turistgymnasiets starka internationella profil är att skolan är medlem i [Europeiska hotell- och turistskoleföreningen](#) (AEHT) vilket innebär ett brett kontaktnät inom Europa. Det finns ca 320 skolor från över 30 europeiska länder i denna förening. Varje år samlas elever, lärare och skolledare från hela Europa till en gemensam AEHT- konferens. Syftet är att skapa ett kontaktnät mellan de olika skolorna och inbjuda till former för samverkan i europeisk anda. Tävlingar för elever genomförs också inom många olika områden, bl.a. turism och hotellreception. Turistgymnasiet kan stoltsera med tre vinster inom turismområdet under de sex år vi har deltagit! För våra elever innebär detta att det först är uttagningar i åk 2 då man får göra både praktiska och teoretiska tester. Sedan utser lärarkåren representanter som får åka till det land som konferensen är i och tävla för skolan och Sverige. Samtidigt har eleverna möjlighet att knyta kontakter med elever från hela Europa under några dagar då de förutom att tävla får bo på hotell, äta god mat, gå på discon och lära känna en stad i ett annat land.

Vi jobbar med EU

Turistgymnasiet deltar för närvarande även i två EU-projekt. Båda är inom det s.k. Leonardoprogrammet.

1. Internationell Praktik - IPK

Det första kallas Internationell Praktik - Genomförande och validering och förkortas IPK. Projektet är till för att ytterligare utveckla arbetssättet med utlands-APU i utbildningen.

2. Internationellt Språkutbyte - Språkutveckling

Det andra projektets titel är Internationellt Språkutbyte - Språkutveckling för lärare och handledare i engelska och yrkesämnen. Detta projekt är till för att utveckla undervisningen när det gäller engelska som branschspråk.

Vi har beviljats medel för ytterligare ett EU-projekt som är inom ett annat program som kallas Comenius. Detta är ett samarbetsprojekt kring ekoturism och hälsa i fyra europeiska länder: Sverige, Polen, Tyskland, England. Det projektet kommer att innebära resor och utbyten för våra elever till dessa länder.